
6. Prejavy intolerancie a násilia u žiakov základných a stredných škôl na Slovensku

Marcela Bieliková – Marianna Pétiová – Mária Janková

Výskum problematiky násilia a intolerancie žiakov základných a stredných škôl sa na Oddelení prevencie a výskumov v oblasti mládeže Ústavu informácií a prognóz školstva MŠ SR realizuje v zmysle Akčného plánu predchádzania všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatným prejavom intolerancie. Výskum nadväzuje na riešenie problematiky násilia a intolerancie ako prejavu problémového správania žiakov na základných a stredných školách v roku 2007 a je súčasťou kampane Rady Európy Alldifferent – allequal.

Projekt výskumnej úlohy sa v roku 2010 zameriaval popri analýze prejavov násilia v školskom prostredí, prostredí rodiny a rovesníckej skupiny najmä na násilie a prejavy intolerancie v populácii mladých ľudí vo veku 12 až 18 rokov, žiakov základných a stredných škôl. Získané výsledky boli komparované s výsledkami výskumného šetrenia z roku 2007 a poukazovali na tendenciu vývoja násilného správania mladých ľudí s prvkami intolerancie a porušovania ľudských práv v spoločnosti. Projekt výskumu vychádzal z presvedčenia, že poznanie situácie umožní v budúcnosti tieto závažné problémy nielen odhaliť, ale aj následne ich eliminovať.

Cieľom výskumu bolo v nadväznosti na riešenie problematiky násilia žiakov základných a stredných škôl zmapovať situáciu v agresívnom správaní mladých ľudí, žiakov základných a stredných škôl a prejavov intolerancie. Získané výsledky boli komparované s výsledkami výskumného šetrenia v roku 2007 a naznačovali tendenciu vývoja násilného správania mladých ľudí s prvkami intolerancie a porušovania ľudských práv.

Výskum sa realizoval metódou dotazníkového zisťovania u žiakov vybraných základných a stredných škôl. Dotazník bol rozdelený na štyri základné okruhy problémov:

1. rodina a vzťahy v nej
2. vzťahy v škole a v skupine rovesníkov
3. prejavy násillia
4. intolerancia

Výskumnú vzorku tvorili mladí ľudia vo veku 12 až 18 rokov, žiaci 7., 8. a 9. ročníka základných škôl a žiaci 1., 2.a 3. ročníka všetkých typov stredných škôl vo všetkých krajoch Slovenskej republiky. Do výskumu boli zaradené náhodným výberom základné školy z každého kraja a stredné školy z každého kraja pri zastúpení všetkých typov stredných škôl okrem konzervatórií (gymnázium a stredná odborná škola).

Celkovo bolo do výskumu zapojených 1195 žiakov základných a stredných škôl.

Získané údaje boli podrobne analyzované a porovnávané v rámci konkrétnych stupňov škôl a krajov SR. Výsledky výskumu boli spracovávané pomocou štatistického programu SPSS pri použití prvostupňovej a druhostupňovej analýzy dát, testovacieho kritéria Chi-kvadrát a koeficientu kontingencie. Interpretované boli len tie výsledky, pri ktorých bola zistená štatisticky významná závislosť na hladine významnosti $p < 0,05$. Výskum sa realizoval v mesiacoch október 2009 až marec 2010 s finančným príspevkom Úradu Vlady SR.

6.1 Prejavy intolerancie

Ľudské práva, porozumenie a tolerancia vo vzťahu k rôznym národným, etnickým, náboženským, jazykovým a iným menšinám, to sú témy, ktoré budú aktuálne vždy. A to ak nie z iných dôvodov, tak minimálne pre zistenie skutočného stavu tolerancie, resp. intolerancie mladých ľudí na Slovensku. Z tohto dôvodu sme mapovali rozsírrenosť predsudkov, resp. prejavy intolerantného zmýšľania vo vedomí žiakov základných a stredných škôl

voči niektorým vybraným skupinám, rozdiely vo vzťahu k niektorým demografickým charakteristikám respondentov. Zároveň nás zaujímalo, či existuje súvislosť medzi intolerantnými prejavmi zmýšľania u mladých ľudí a výskytom šikanovania a iných prejavov násilného správania v školskom prostredí.

Prejavy intolerantného zmýšľania respondentov voči niektorým skupinám v školskom prostredí sa sledovali pomocou nasledovnej otázky: Niektorí ľudia sa necítia dobre v spoločnosti niekoho, kto sa líši vzhľadom, správaním, názormi, záujmami alebo spôsobom života. Vadilo by Vám keby Váš spolužiak/čka bol napr. inej národnosti, rasy, iného náboženského presvedčenia, inej sexuálnej orientácie a iné. Otázku sme mapovali na škále určite nie, asi nie, asi áno, určite áno a neviem. Z odpovedí sme zistili, že žiaci základných a stredných škôl by mali najväčšie výhrady voči spolužiakom s inou sexuálnou orientáciou (mean 2,65), s mentálnym postihnutím (mean 2,50), s fyzickým postihnutím (mean 2,18), alebo ak by boli utiahnutí alebo tichí (mean 2,12). Menšie výhrady by mali voči spolužiakom, ktorí by boli inej rasy (mean 1,92), mali iné názory na život (mean 1,81), ak by sa obliekali nemoderne (mean 1,74), ak by boli iného náboženského vyznania (mean 1,61), inej národnosti (mean 1,57), ak by trpeli nadváhou (mean 1,57) alebo ak by vyznávali iné kultúrne zvyky (mean 1,56). Najmenšie výhrady by mali voči takým spolužiakom, ktorí by pochádzali z chudobnej rodiny (mean 1,46) alebo z iného štátu (mean 1,41). Rozdelenie početností možností odpovede uvádza nasledujúca tabuľka.

Tabuľka 1

	určite nie	asi nie	asi áno	určite áno	ne- viem	mean
Iná národnosť	66,6	21,8	4,7	2,1	4,8	1,57
Iné náboženské vyznanie	66,2	21,2	3,7	2,4	6,4	1,61
Iná rasa	54,4	21,6	10,0	6,0	8,0	1,92
Fyzicky	43,3	25,7	13,2	5,1	12,7	2,18

postihnutý/á						
Mentálne postihnutý/á	31,6	24,1	21,2	9,5	13,8	2,50
Iná sexuálna orientácia	30,0	17,5	19,6	23,4	9,5	2,65
Pôvod z iného štátu	75,8	16,1	2,6	2,5	3,0	1,41
Iné kultúrne zvyky	66,1	22,9	4,5	1,9	4,6	1,56
Iné názory na život	53,2	27,4	10,3	3,2	5,9	1,81
Z chudobnej rodiny	71,7	20,1	2,6	2,2	3,4	1,46
Trpel/a nadváhou	65,2	22,8	5,5	2,6	3,9	1,57
Obliekal/a sa nemoderne	57,9	24,9	7,7	4,0	5,5	1,74
Utiahnutý/á alebo tichý/á	43,0	23,3	18,8	8,5	6,4	2,12

Štatisticky významné hodnoty sa potvrdili vo vzťahu k niektorým demografickým údajom ako je pohlavie; vek; typ navštevovanej školy; ročník; prospech; veľkosť mesta/obce a kraj SR.

Spoluziakov inej národnosti by medzi seba prijalo 85,2 percent chlapcov a 92,2 percent dievčat. Určite by takýto spoluziak nevodil 61,2 percent chlapcom a 73,5 percent dievčat. Asi by vodil 5,7 percent chlapcom a 3,6 percent dievčat a určite by vodil 3,2 percent chlapcom a 0,8 percent dievčat. Rozloženie odpovedí podľa školského prospechu potvrdilo, že spoluziaci inej národnosti by nevodili v 91,2 percent žiakom, ktorí prospeli s vyznamenaním, 90,9 percent žiakom, ktorí prospeli veľmi dobre, 84,4 percent žiakom, ktorí prospeli a v 92,3 percent žiakom, ktorí nepospeli, určite by však nevodili 75,8 percent žiakov, kto-

rí prospeli s vyznamenaním; 65,8 percent žiakov, ktorí prospeli veľmi dobre; 62,2 percent žiakov, ktorí prospeli a 38,5percent žiakov, ktorí nepospeli.

Porovnaním výsledkov vzhľadom na typ školy zistíme, že spolužiaci inej národnosti by nevadili 84,9 percent žiakom základných škôl a 91,8percent žiakov stredných škôl.

Spolužiaci iného náboženského vyznania by nevadili viac dievčatám ako chlapcom (87,0 percent chlapcov a 88,3 percent dievčat), určite by však takíto spolužiaci nevadili 61,1 percent chlapcov a 72,6 percent dievčat. Rozloženie odpovedí podľa školského prospechu ukazuje, že spolužiaci iného náboženského vyznania by nevadili 87,2 percent žiakom s vyznamenaním; 89,0 percent žiakov, ktorí prospeli veľmi dobre; 86,9 percent žiakov, ktorí prospeli a 77,0 percent žiakov, ktorí nepospeli, určite by však nevadili 70,1 percent žiakov, ktorí prospeli s vyznamenaním; 68,1 percent žiakov, ktorí prospeli veľmi dobre; 63,1 percent žiakov, ktorí prospeli a 46,2 percent žiakov, ktorí nepospeli.

Porovnaním výsledkov vzhľadom na stupeň navštevujúcej školy zistíme, že spolužiaci iného náboženského vyznania by nevadili 85,8 percent žiakom základných škôl a 89,2 percent žiakov stredných škôl. Žiaci stredných škôl tak prejavili vyššiu mieru tolerancie ako žiaci základných škôl

Spolužiaci inej rasy by určite nevadili 46,0 percent chlapcov a 64,9 percent dievčat, celkovo (určite + asi) by však nevadili až 69,5 percent chlapcov a 83,5 percent dievčat. Rozloženie odpovedí podľa veku respondentov prináša zistenie, že spolužiaci inej rasy by v najväčšej miere nevadili 16 a 18 ročným žiakom (16-roční 81,7 percent; 18-roční 80,9 percent; 17-roční 77,9 percent; 12-roční 77,2 percent; 13-roční 76,6 percent; 14-roční 73,2 percent; 15-roční 68,4 percent), určite by však nevadili najmä 16-ročným 58,9 percent; 13-ročným 58,4 percent; 18-ročným 57,3 percent a 17-ročným 56,3 percent (ďalšie hodnoty:12-roční 54,4 percent; 14-roční 49,5 percent; 15-roční 47,6 percent).

Na základe porovnania výsledkov za súbor žiakov základných a stredných škôl sa potvrdilo, že, že spolužiaci inej rasy by nevadili 73,6 percent žiakom základných škôl a 78,4 percent žiakov stredných škôl.

Fyzicky postihnutí spolužiaci by viac vadili chlapcom než dievčatám, určite by takýto spolužiaci vadili 6,6 percent chlapcov a 3,2 percent dievčat, asi by vadili 14,4 percent chlapcov a 11,5 percent dievčat. Nevadili by v 66,1 percent chlapcom a v 72,9 percent dievčatám, pričom určite by nevadili 41,6 percent chlapcom a 45,7 percent dievčatám. Výsledky rozložené podľa kraju Slovenska, v ktorom má respondent trvalé bydlisko ukazujú, že fyzicky postihnutí spolužiaci by najmenej vadili mladým ľuďom z Trenčianskeho a Banskobystrického kraja. Určite by takýto spolužiaci nevadili 59,1 percent respondentom z Trenčianskeho kraja a 52,3 percent respondentom z Banskobystrického kraja, pričom celkovo (určite + asi) by nevadili až 79,6 percent respondentom z Trenčianskeho a 78,1 percent respondentom z Banskobystrického kraja.

Tabuľka 2

Kraj	určite áno	asi áno	asi nie	určite nie	neviem
BA	38,5	26,4	16,3	5,3	13,5
TT	46,9	30,0	8,8	6,3	8,1
TN	59,1	20,5	13,4	2,4	4,7
NR	37,3	25,4	10,6	9,9	16,9
ZA	36,4	27,1	14,7	1,6	20,2
BB	52,3	25,8	9,3	2,0	10,6
PO	42,3	24,4	17,9	4,1	11,4
KE	36,5	25,0	14,9	7,4	16,2

Porovnaním výsledkov vzhľadom na druh školy zistíme, že fyzicky postihnutí spolužiaci by nevadili 67,6 percent žiakom základných škôl a 70,6 percent žiakov stredných škôl.

Mentálne postihnutí spolužiaci nevadia v najväčšej miere 18-ročným (70,8 percent) a 17-ročným (64,7 percent) mladým ľuďom (ďalšie hodnoty: 14-roční 58,1 percent, 12-roční 55,3 percent, 16-roční 53,0 percent, 13-roční 50,3 percent, 15-roční, 45,8 percent), pričom určite by nevadili opäť najmä 18-ročným (43,8 percent), ale aj 12-ročným (35,7 percent) a 13-ročným

(35,3 percent) žiakom Mentálne postihnutí spolužiaci by v najväčšej miere vadili 15-ročným (42,0 percent, ďalšie hodnoty: 13-roční 31,4 percent, 12-roční 30,3 percent, 16-roční 28,9 percent, 14-roční 27,4 percent, 17-roční 26,2 percent, 18-roční 22,5 percent), pričom určite by vadili opäť najmä 15-ročným (11,3 percent).

Porovnaním výsledkov sa zistilo, že mentálne postihnutí spolužiaci by nevadili 52,7 percent žiakom základných škôl a 58,7 percent žiakov stredných škôl.

Spolužiaci s inou sexuálnou orientáciou nevidia skôr dievčatám (62,6 percent) než chlapcom (35,4 percent), pričom určite by nevadili až 42,4 percent dievčat a len 19,8 percent chlapcov. Takýto spolužiaci by určite vadili až tretine chlapcov (34,1 percent) a 10,5 percent dievčat (asi by vadili 20,8 percent chlapcov a 18,4 percent dievčat). Rozloženie výsledkov vzhľadom na veľkosť mesta/obce, v ktorom má respondent trvalé bydlisko ukazuje, že spolužiaci s inou sexuálnou orientáciou nevidia skôr respondentom z väčších miest. Nevadili by 50,0 percent respondentom z miest s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000, 55,3 percent respondentom z väčších miest s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000, a 51,2 percent z veľkomiest nad 100 000 obyvateľov. Spolužiaci s inou sexuálnou orientáciou by v najväčšej miere vadili žiakom pochádzajúcim z najmenších lokalít od 2 001 do 10 000 (48,2 percent), ale tiež respondentom z obcí do 2 000 (43,1 percent).

Porovnaním výsledkov vzhľadom na druh školy sme zistili, že spolužiaci s inou sexuálnou orientáciou by nevadili 42,6 percent žiakom základných škôl a 52,7 percent žiakov stredných škôl.

Ak by spolužiak pochádzal z iného štátu, nevadilo by to 88,7 percent chlapcov a až 95,8 percent dievčat, pričom určite by to nevadilo 67,9 percent chlapcov a 85,7 percent dievčat. Skutočnosť, že takýmto spolužiak by vadil potvrdilo 2,8 percent chlapcov a 2,3 percent dievčat, určite by to vadilo 4,2 percent chlapcov a len 0,6 percent dievčat.

Porovnaním výsledkov za súbor žiakov základných a stredných škôl sa zistilo, že ak by spolužiaci pochádzali z iného štátu, nevadilo by to 90,1 percent žiakom ZŠ a 93,8 percent žiakov SŠ.

Spolužiaci, ktorí by uznávali iné kultúrne zvyky by určite nevadili pre 61,1 percent chlapcov a 72,2 percent dievčat, pričom celkovo (určite + asi) by nevadili 85,7 percent chlapcov a 93,2 percent dievčat. Takíto spolužiaci by asi vadili 5,1 percent chlapcom a 3,6 percent dievčatám, určite by vadili v 2,9 percent chlapcom a v 0,6 percent dievčatám.

Porovnaním výsledkov vzhľadom na druh školy sa potvrdilo, že spolužiaci, ktorí by uznávali iné kultúrne zvyky, by nevadili 88,0 percent žiakom ZŠ a 90,1 percent žiakov stredných škôl.

Spolužiak ktorý by mal iné názory na život by nevadil chlapcom v 78,1 percent a dievčatám v 83,4 percent, pričom určite by nevadil približne polovici respondentov (50,5 percent chlapcov a 55,9 percent dievčat). Výsledky vzhľadom na veľkosť mesta, v ktorom majú respondenti trvalé bydlisko ukazujú, že vyššie popísaný spolužiak či spolužiačka by v najväčšej miere nevadili mladým ľuďom z miest s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000 (89,4 percent); ďalej tiež mladým ľuďom z najmenších miest do 10 000 obyvateľov (83,2 percent), mladým ľuďom z miest s počtom obyvateľov viac než 100 000 (80,7 percent); mladým ľuďom z miest/obcí s počtom obyvateľov menej než 2 000 (79,8 percent) a v poslednej rade mladým ľuďom z miest s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000 (75,7 percent). Spolužiak s inými názormi na život by v najväčšej miere vadil mladým ľuďom z miest s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000 (18,1 percent; ďalšie hodnoty: menej než 2 000 12,7 percent, viac než 100 000 12,4 percent, od 2 001 do 10 000 12,3 percent, od 50 001 do 100 000 9,5 percent).

Z porovnania výsledkov je zrejmé, že spolužiaci, ktorí by mali iné názory na život by nevadili 79,2 percent žiakom základných škôl a 81,6 percent žiakom stredných škôl. V tomto smere sa ako tolerantnejší ukázali stredoškôláci.

Ak by spolužiak alebo spolužiačka pochádzali z chudobnej rodiny, určite by to nevadilo viac dievčatám ako chlapcom (chlapec 68,0 percent a dievča 76,2 percent), pričom celkovo (určite + asi) by to nevadilo až v 89,6 percent chlapcom a v 94,3 percent dievčatám. Vyššie uvedený spolužiak by vadil/a (určite + asi) v 5,7 percent chlapcom a v 3,7 percent dievčatám.

Porovnaním výsledkov vzhľadom na stupeň navštevovanej školy sa zistilo, že spolužiaci, ktorí by pochádzali z chudobnej rodiny by nevadili 89,3 percent žiakom základných škôl a 93,8 percent žiakov stredných škôl.

Spolužiaci, ktorí trpia nadváhou by určite nevadili 58,7 percent chlapcov a 73,3 percent dievčat, pričom celkovo (určite + asi) by nevadili až 84,7 percent chlapcov a 92,1 percent dievčat. Zaujímavý je pohľad na výsledky rozložené podľa školského ročníka. Tie ukazujú, že ročníky základných škôl (siedme: 87,1 percent; ôsme: 85,0 percent; deviate: 82,9 percent) majú vzhľadom na akceptáciu spolužiaka s nadváhou klesajúcu tendenciu, naopak ročníky stredných škôl (1. ročník 89,3 percent, 2.ročník 90,8 percent, 3. ročník 91,9 percent) majú vzhľadom na akceptáciu vyššie uvedeného spolužiak, zvyšujúcu tendenciu.

Porovnaním výsledkov sa potvrdilo, že spolužiaci, ktorí by trpeli nadváhou by nevadili 84,9 percent žiakom základných škôl a 91,1 percent žiakov stredných škôl.

Spolužiak alebo spolužiačka, ktorí by sa obliekali nemoderne by nevadili 79,8 percent chlapcov a 86,4 percent dievčat, pričom určite by nevadili 54,1 percent chlapcov a 62,4 percent dievčat. Výsledky zobrazené vzhľadom na kraj Slovenska, v ktorom majú respondenti trvalé bydlisko ukazujú, že nemoderne obliekajúci sa spolužiak či spolužiačka by nevadili najmä mladým ľuďom z Banskobystrického (88,0 percent) a Trenčianskeho (87,4 percent) kraja (ostatné kraje: Prešovský kraj 83,8 percent, Žilinský a Košický kraj 83,0 percent, Trnavský kraj 81,4 percent, Bratislavský kraj 79,2 percent, Nitriansky kraj 78,9 percent).

Porovnaním výsledkov vzhľadom na druh školy sme zistili, že spolužiaci, ktorí by sa obliekali nemoderne by nevadili 81,4 percent žiakom základných škôl a 84,0 percent žiakov stredných škôl.

Utiahnutý alebo tichý spolužiak či spolužiačka by nevadili 63,6 percent chlapcov a 69,8 percent dievčat. Vadil by 28,2 percent chlapcov a štvrtine (25,0 percent) dievčat. Výsledky vzhľadom na veľkosť bydliska ukazujú, že spomenutý spolužiak či spolužiačka nevadí najmä respondentom z najmenších miest s počtom obyvateľov od 2 001 do 10 000 (70,4 percent), ale aj žiakom žijúcich vo

väčších mestách do 50 000 obyvateľov (69,2 percent) a respondentom z obcí s počtom obyvateľov menej než 2 000 (67,7 percent).

Porovnaním výsledkov vzhľadom na druh školy sa zistilo, že spolužiaci, ktorí by boli tichí alebo utiahnutí by nevádzali viac žiakom stredných ako základných škôl (ZŠ 65,1 percent, SŠ 67,4 percent).

Okrem rozdielov vo vzťahu k jednotlivým socio-demografickým charakteristikám, sa zistili rozdiely aj vo vzťahu k šikanovaniu, a to v prípade výhrad voči väčšine sledovaným skupinám spolužiakov. Žiaci, ktorí vo svojich odpovediach potvrdili, že sami boli aktérmi šikanovania vo väčšej miere uvádzali výhrady voči inej rase, fyzickému a mentálnemu postihnutiu, inej sexuálnej orientácii, spolužiakovi, ktorý by pochádzal z iného štátu, ktorý by mal iné názory na život, ktorý by trpel nadváhou, obliekal sa nedomodne a bol by utiahnutý. Všetky tieto charakteristiky môžu byť aj samotnými dôvodmi šikanovania.

V skupine respondentov, ktorí sa stretli so šikanovaním, či už ako obeť, svedkovia alebo samotní aktéri, sa zistilo zaujímavé zistenie, kedy miera výhrad voči spolužiakovi, ktorý by mal iné náboženské vyznanie, inú rasu, iné kultúrne zvyky a bol z chudobnej rodiny bola vyššia u obetí a aktérov šikanovania ako u žiakov, ktorí boli svedkami šikanovania.

Rovnako z miery výhrad voči vybraným skupinám spolužiakov vyplýva, že žiaci, ktorí neboli konfrontovaní so šikanovaním v školskom prostredí, vo výrazne nižšej miere vyjadrovali výhrady voči všetkým vybraným skupinám spolužiakov ako tí, ktorí sa s daným javom stretli, či už ako obeť, svedkovia alebo ako aktéri. Možno predpokladať, že v školách, kde sa venuje viac pozornosti otázkam tolerancie, znášanlivosti a pozitívnej školskej klíme, bude aj nižšia miera šikanovania. Porovnanie percentuálneho rozdelenia početností variantov odpovedí určite áno a skôr áno medzi tými žiakmi, ktorí boli: sami šikanovaní, svedkami šikanovania niekoho iného, sami šikanovali, a ktorí sa so šikanovaním nestretli, uvádza nasledujúca tabuľka.

Tabuľka 3: Súvislosť medzi šikanovaním a výhradami voči vybraným skupinám ľudí

	percent			
	obet'	sve-dok	aktér	nestretol som sa so šikano-vaním
Bol/a inej národnosti	9,5	9,3	10,0	5,6
Bol/a iného nábožen-ského vyznania	16,9	7,5	13,3	5,5
Bol/a inej rasy	27,9	21,7	32,1	14,5
Bol/a fyzicky postih-nutý	23,7	22,3	48,1	19,2
Bol/a mentálne pos-tihnutý/á	32,8	41,4	48,4	32,7
Mal/a inú sexuálnu orientáciu	52,6	49,5	71,9	45,3
Pochádzal/a z iného štátu	14,5	6,1	17,2	3,8
Uznával/a iné kul-túrne zvyky	15,6	7,7	13,8	5,6
Mal/a iné názory na život	27,4	16,3	30,3	11,8
Bol/a z chudobnej rodiny	11,1	5,2	12,1	4,2
Trpel/a nadváhou	14,5	10,4	21,2	6,0
Obliekal/a nemo-derne	19,7	16,6	32,3	8,9
Bol/a utiahnutý(á), tichý(á)	21,7	35,4	53,1	26,3

Porovnanie zistení z roku 2010 s výsledkami z roku 2007 potvrdili určité zmeny v správaní mladých ľudí, žiakov základných a stredných škôl. Tohtoročné výsledky sa od tých z roku 2007 pomerne líšia a ako ukazuje tabuľka a graf (graf pre lepšie porovnanie hodnôt), môžeme tvrdiť, že všetky sledované pre-

menné sa oproti predchádzajúcemu obdobiu zvýšili. Znamená to, že všeobecne sa mladí ľudia cítia v spoločnosti iných ľudí, ktorí sa líšia či už vzhľadom, správaním, názormi, záujmami alebo spôsobom života horšie, než v roku 2007. Najviditeľnejšie to môžeme sledovať pri premennej „iná sexuálna orientácia“, ktorá oproti minulému obdobiu stúpla o viac než 10 percent, ale tiež pri premenných bola/a „mentálne postihnutý/á“, ktorá vzrástla o viac než 9 percent a premennej bol/a „fyzicky postihnutý/á“, ktorá vzrástla 7percent. Na základe analýzy získaných výsledkov vidieť, že mladí ľudia sú voči vybraným skupinám ľudí, oproti roku 2007 menej tolerantní.

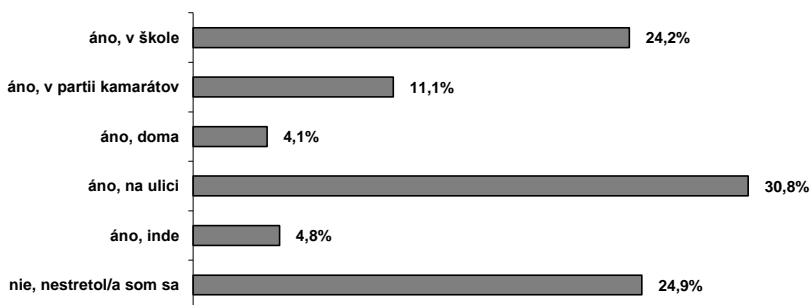
Tabuľka 4

	rok	asi áno	určite áno	áno spolu
Iná národnosti	2007	3,4	2,8	6,2
	2010	4,7	2,1	6,8
Iné náboženské vyznanie	2007	2,7	2,3	5,0
	2010	3,7	2,4	6,1
Iná rasa	2007	7,0	5,0	12,0
	2010	10,0	6,0	16,0
Fyzicky postihnutý/á	2007	7,9	3,4	11,3
	2010	13,2	5,1	18,3
Mentálne postihnutý/á	2007	14,8	6,8	21,6
	2010	21,2	9,5	30,7
Iná sexuálna orientácia	2007	14,5	18,4	32,9
	2010	19,6	23,4	43,0
Pôvod z iného štátu	2007	2,1	1,3	3,4
	2010	2,6	2,5	5,1
Iné kultúrne zvyky	2007	3,2	1,4	4,6
	2010	4,5	1,9	6,4
Iné názory na život	2007	9,1	2,3	11,4
	2010	10,3	3,2	13,5
Z chudobnej rodiny	2007	2,2	1,3	3,5
	2010	2,6	2,2	4,8
Trpel/a nadváhou	2007	2,7	2,2	4,9

	2010	5,5	2,6	8,1
Obliekal/a sa ne-moderne	2007	6,6	2,6	9,1
	2010	7,7	4,0	11,7
Utiahnutý/á alebo tichý/á	2007	15,2	7,0	22,2
	2010	18,8	8,5	27,3

S prejavmi rasovej neznášanlivosti sa stretlo až 75,1 percent mladých ľudí. V škole sa s intoleranciou tohto druhu stretlo 24,2 percent respondentov, v partii kamarátov 11,1 percent respondentov, inde 4,8 percent a doma 4,1 percent respondentov. Najčastejšie sa s rasovou neznášanlivosťou stretávajú mladí ľudia na ulici, tvrdí to až 30,8 percent respondentov.

Graf 1: Miesto kontaktu s prejavmi intolerancie

Štatisticky významné závislosti sa potvrdili vzhľadom na pohlavie, vek, typ navštevovanej školy, ročník, prospech, veľkosť bydliska a kraj SR. Ako dokumentuje tabuľka, sú to chlapci, ktorí sa s rasovou neznášanlivosťou stretávajú vo väčšej miere ako dievčatá, a to vo všetkých uvedených kategóriách.

Tabuľka 5

	áno, v škole	áno, v partii	áno, doma	áno, na ulici	áno, inde	nie, nestretol/a som sa
chlapci	34,0	17,4	6,8	43,4	8,0	32,1
dievčatá	31,7	12,4	4,2	40,7	4,8	35,9

Pri rozložení výsledkov podľa veku vidíme, že najmladší 12-roční respondenti sa s rasovou neznášanlivosťou stretávajú v oveľa menej často ako ostatní žiaci. Najnižšie hodnoty dosahujú takmer vo všetkých uvedených kategóriách, v partii sa s rasovou neznášanlivosťou stretlo 5,3 percent respondentov, doma 1,8 percent, na ulici 19,3 percent a inde 1,8 percent oslovených žiakov základných a stredných škôl. V prostredí školy dosahujú najmenšie hodnoty 15-roční, s rasovou neznášanlivosťou sa stretlo 26,4 percent z nich. Najvyššie hodnoty naopak dosahujú starší žiaci, najmä 18-roční, v dvoch kategóriách však prevládajú 17 a 16 roční respondenti. V škole sa najčastejšie s rasovou neznášanlivosťou stretávali 18-roční (41,6 percent); v partii 18-roční (23,6 percent); doma 16-roční (11,8 percent); na ulici 17-roční (53,2 percent; 18-roční: 52,8 percent) a inde 18-roční respondenti (13,5 percent).

Rozdiely v odpovediach sa prejavili aj vo vzťahu k typu navštevovanej školy. Z výsledkov je zrejmé, že žiaci základných škôl, teda mladší žiaci, sa s rasovou neznášanlivosťou stretávajú menej často ako žiaci gymnázií alebo stredných odborných škôl. Výnimkou je však prostredie školy, kde sa s rasovou neznášanlivosťou stretávajú najčastejšie práve žiaci základných škôl (33,3 percent) a najmenej žiaci gymnázií (G 31,1 percent; SOŠ 33,0 percent). V partii sa s rasovou neznášanlivosťou najčastejšie stretávajú žiaci stredných odborných škôl (19,6 percent), rozdiel medzi nimi a žiakmi gymnázií (19,2 percent) je však veľmi malý, len 0,4 percent. V rodinnom prostredí sú svedkami rasovej neznášanlivosti najčastejšie žiaci gymnázií (7,8 percent) a rozdiel medzi nimi a žiakmi stredných odborných škôl (7,6 percent) je opäť veľmi malý, len 0,2 percent. Na ulici a inde sa s rasovou neznášanlivosťou stretávajú najčastejšie žiaci gymnázií (G na ulici: 52,7 percent; inde: 11,4 percent; SOŠ na ulici: 47,0 percent; inde: 6,7 percent). Najmenej sa s rasovou neznášanlivosťou stretávajú žiaci základných škôl a to v partii uvedenú skutočnosť prezentovalo 10,5 percent žiakov, doma 3,4 percent, na ulici 34,4 percent a inde 5,2 percent.

Štatisticky významné rozdiely sa potvrdili aj vo vzťahu k národnosti. V škole sa s rasovou neznášanlivosťou stretávajú

najčastejšie mladí ľudia maďarskej národnosti (54,5 percent), nasledujú mladí ľudia rómskej národnosti (44,4 percent) a najmenej mladí slovenskej národnosti (32,2 percent). V prostredí partie sa s rasovou neznášanlivosťou stretávajú najmä mladí ľudia maďarskej národnosti (31,8 percent), ďalej mladí ľudia slovenskej národnosti (15,0 percent) a poslední sú mladí ľudia rómskej národnosti (11,1 percent). Respondenti maďarskej národnosti sa tiež spomedzi ostatných sledovaných národností, stretávajú s rasovou neznášanlivosťou najčastejšie doma (13,6 percent), potom nasledujú mladí ľudia rómskej národnosti (11,1 percent) a nakoniec žiaci slovenskej národnosti (5,4 percent) a na ulici (50,0 percent). Inde ako sú uvedené miesta, sa s rasovou neznášanlivosťou najčastejšie stretávajú mladí ľudia rómskej národnosti (22,2 percent).

Rozloženie výsledkov podľa veľkosti mesta, resp. obce respondentov ukazuje, že v škole sa najčastejšie s prejavmi rasovej neznášanlivosti stretávajú mladí z najväčších (36,7 percent) a najmenších (36,1 percent) miest a obcí. V partii sa prejavmi rasovej neznášanlivosti stretávajú najčastejšie žiaci žijúci v najmenších lokalitách, do 2 000 obyvateľov (17,8 percent), v mestách s počtom obyvateľov nad 100 000 (16,6 percent) a v najmenších mestách do 10 000 obyvateľov (16,5 percent). V rodinnom prostredí (6,6 percent) a na ulici (47,2 percent) sa opäť najčastejšie stretávajú s rasovou neznášanlivosťou respondenti z najväčších miest (ostatné hodnoty pre kategóriu na ulici: od 50 001 do 100 000 obyvateľov 40,0 percent; od 10 001 do 50 000 obyvateľov 46,7 percent; od 2 001 do 10 000 obyvateľov 40,8 percent; do 2 000 obyvateľov 36,4 percent).

Rozdiely sa potvrdili aj vo vzťahu ku kraju Slovenska, z ktorého respondenti pochádzajú. V škole, a taktiež v partii sa s prejavmi rasovej neznášanlivosti najčastejšie stretávajú mladí ľudia z Prešovského kraja (v škole: 43,5 percent; v partii: 22,6 percent). Doma sa s takýmito prejavmi stretávajú najmä žiaci z Nitrianskeho (7,8 percent), Bratislavského (7,4 percent) a Prešovského (7,3 percent) kraja. Na ulici sa s rasovou neznášanlivosťou stretáva každý druhý respondent z Bratislavského kraja (51,0 percent) a na inom než vyššie uvedenom mieste sú to

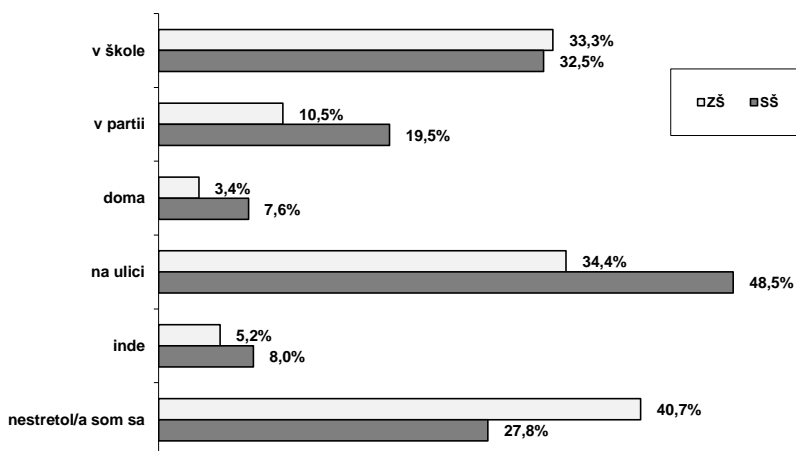
najčastejšie respondenti z Banskobystrického kraja (10,6 percent). Konkrétne údaje uvádza tabuľka 6.

Tabuľka 6

Kraj	v škole	v partii	doma	na ulici	inde	nie, nestretol som sa
BA	32,4	17,6	7,4	51,0	6,9	27,5
TT	30,6	16,9	5,0	43,1	6,3	35,6
TN	17,5	9,5	1,6	36,5	4,0	49,2
NR	39,0	12,8	7,8	44,0	2,1	30,5
ZA	21,1	10,2	2,3	25,8	5,5	50,8
BB	37,1	12,6	6,6	43,7	10,6	23,8
PO	43,5	22,6	7,3	41,1	6,5	31,5
KE	39,5	17,7	5,4	44,2	10,2	29,3

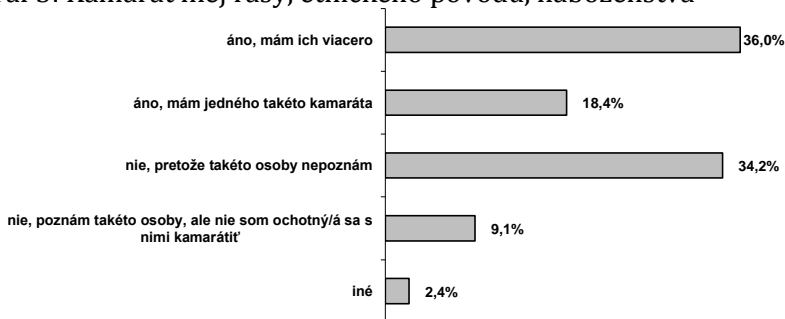
Porovnaním údajov za základné a stredné školy sa zistilo, že v škole sa s rasovou neznášanlivosťou stretla tretina žiakov základných (33,3 percent) a aj stredných (32,5 percent) škôl. V partii kamarátov sú to najmä žiaci stredných škôl (19,5 percent), ktorí uviedli, že v partii kamarátov boli svedkami rasovej neznášanlivosti o deväť percent viac než žiaci základných škôl (10,5 percent). Žiaci stredných škôl sa s rasovou neznášanlivosťou stretli vo väčšej miere než žiaci základných škôl aj na všetkých ostatných uvedených miestach, doma (ZŠ 3,4 percent, SŠ 7,6 percent), na ulici (ZŠ 34,4 percent, SŠ 48,5 percent), na inom než uvedenom mieste (ZŠ 5,2 percent, SŠ 8,0 percent).

Graf 2: Miesto kontaktu s prejavmi intolerancie podľa ZŠ a SŠ

V súvislosti s témami národnostných menšín, rasizmu, anti-semitizmu a tolerancie sme u mladých ľudí, žiakov základných a stredných škôl zisťovali, či majú medzi kamarátmi niekoho, kto má inú rasu, etnický pôvod alebo náboženstvo. Nie každý, kto takéto osoby pozná, je ochotný prijať ich aj za kamaráta. Z výsledkov výskumu vyplýva, že takýto postoj zastáva 9,1 percent opýtaných. Jedného kamaráta z vyššie uvedenej skupiny má 18,4 percent respondentov a viacero takýchto kamarátov až 36,0 percent. Uvedené osoby však vôbec nepozná až 34,2 percent respondentov, ak by však takéto osoby poznali, iná rasa, etický pôvod či náboženstvo by pravdepodobne neboli dôvody, na nedviazanie kamarátstva.

Graf 3: Kamarát inej rasy, etnického pôvodu, náboženstva

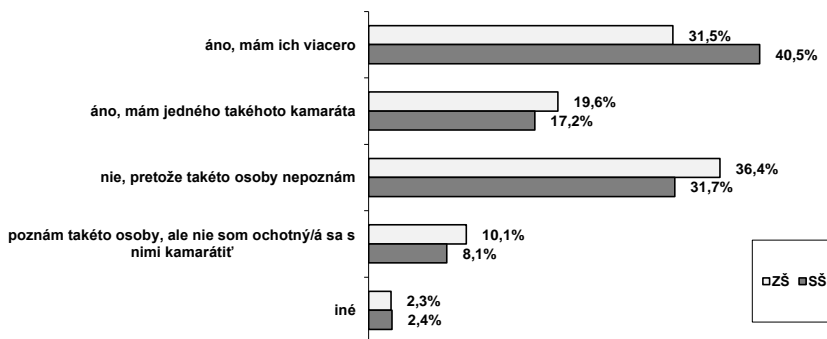
Štatisticky významné rozdiely sa potvrdili vo vzťahu k pohlaviu a lokality bydliska, kraja SR. Rozdiely v odpovediach vzhľadom na pohlavie sú veľmi malé, vo väčšine však majú prevahu dievčatá. Kamarátov inej rasy, etnického pôvodu či náboženstva priznalo 37,8 percent dievčat a 34,8 percent chlapcov. Jedného takéhoto kamaráta má 18,8 percent dievčat a 18,0 percent chlapcov. Žiadneho takéhoto kamaráta nemá 41,0 percent dievčat a 44,9 percent chlapcov. Z dôvodu, že takéto osoby nepoznajú a nemôžu ich teda mať ani za kamarátov 35,7 percent dievčat a 32,7 percent chlapcov a z dôvodu, že nie sú ochotní sa s takýmito osobami kamarátiť, nemá ich za kamarátov 5,3 percent dievčat a 12,2 percent chlapcov.

Najviac mladých ľudí, ktorí priznali vyššie uvedených kamarátov, navštevuje školy v Banskobystrickom (48,7 percent) a Košickom kraji (47,9 percent), ale aj v Trnavskom kraji (40,4 percent). Jednoznačne najmenej ich je v Žilinskom (20,9 percent) a Trenčianskom kraji (23,8 percent, ostatné kraje: Bratislavský kraj 31,4 percent; Nitriansky kraj 35,5 percent; Prešovský kraj 37,4 percent). Jedného takéhoto kamaráta majú v najčastejšie opäť mladí ľudia z Banskobystrického kraja (25,3 percent), vyššie zastúpenie je však aj v Trenčianskom (23,8 percent) a Bratislavskom kraji (20,6 percent). Takéto osoby nemá za kamarátov, a to práve z dôvodu nechoty, sa s takýmito osobami kamarátiť, najviac, 12,4 percent respondentov z Trnavského kraja, 11,3 percent z Nitrianskeho kraja a 10,1 percent zo Žilinského kraja (ostatné kraje: Košický kraj 9,6 percent; Trenčiansky kraj 9,5

percent; Bratislavský kraj 7,4 percent; Prešovský kraj 6,5 percent; Banskobystrický kraj 5,3 percent).

Porovnaním údajov základných a stredných škôl sa zistilo, že viacero kamarátov, ktorí sú príslušníkmi inej rasy, etnického pôvodu alebo náboženstva má približne tretina žiakov základných škôl (31,5 percent) a 40,5 percent žiakov stredných škôl. Jedného takéhoto kamaráta má 19,6 percent žiakov základných škôl a len o niečo menej stredoškolákov (17,2 percent). Takýchto kamarátov však nemá až 46,5 percent žiakov základných a 39,8 percent stredných škôl. Kamarátiť sa s takýmito osobami je neochotných však len 10,1 percent žiakov základných škôl a 8,1 percent žiakov stredných škôl.

Graf 4: Kamarát inej rasy, etnického pôvodu, náboženstva podľa ZŠ a SŠ

Na zistenie postojev k osobám, ktoré sa od Slovákov odlišujú farbou pleti, národnosťou, náboženstvom a kultúrou sme ponúkli opýtaným škálu sedem rozličných národností a etnických skupín. Ich úlohou bolo vyjadriť k nim svoj priateľský, nepriateľský alebo indiferentný postoj. Získané výsledky výskumu ukázali, že žiaci základných a stredných škôl prezentovali v najvyššom počte priateľský postoj k Čechom (79,7 percent), pričom vo výrazne nižšom počte prejavili kladný postoj aj k černochoom (46,4 percent), Aziatom (34,7 percent), Maďarom (31,7 percent), Arabom (28,2 percent) a Židom (27,2 percent). Priateľský postoj k Ró-

mom si vytvorila len necelá pätina (17,2 percent) opýtaných. Negatívny vzťah k tejto minoritnej skupine uviedla viac než tretina (37,1 percent) respondentov, pričom už vo výrazne nižšom počte priznali respondenti nepriateľské postoje aj k Maďarom (24,8 percent). Približne 10,0 percent žiakov základných a stredných škôl pociťuje nepriateľstvo aj voči Arabom (10,1 percent) a Židom (10,5 percent), avšak v najnižšom počte sa rovnako vyjadrili vo vzťahu k Aziatom (7,2 percent), černochoom (5,7 percent) a Čechom (3,7 percent). Respondenti nemajú vytvorený žiadny vzťah najmä k Židom (62,3 percent), Arabom (61,7 percent) a Aziatom (58,12 percent). Až necelá polovica respondentov má vytvorený indiferentný vzťah k černochoom (47,9 percent), Rómom (45,7 percent) a Maďarom (43,5 percent), pričom vo vzťahu k Čechom rovnako odpovedalo len 16,6 percent oslovených žiakov základných a stredných škôl. Z prezentovaných výsledkov výskumu vyplynulo, že respondenti deklarovali najnepriateľskejší postoj voči Rómom, ktorí sú na Slovensku označovaní ako najviac problémová skupina obyvateľov. Najpozitívnejšie prijímajú opýtaní Čechov, s ktorými sme dlhé roky žili v jednom štáte a i dnes máme veľa spoločného.

Tabuľka 7

	Ró- movia	Černosi	Aziati	Arabi	Židia	Ma- ďari	Česi
priateľský	17,2	46,4	34,7	28,2	27,2	31,7	79,7
nepriateľ- ský	37,1	5,7	7,2	10,1	10,5	24,8	3,7
žiadny	45,7	47,9	58,1	61,7	62,3	43,5	16,6

Štatisticky významné závislosti potvrdili, priateľský vzťah k Rómom uvádzali častejšie dievčatá (20,7 percent, chlapci: 14,2 percent), zatiaľ čo nepriateľský postoj k týmto osobám zaujala až necelá polovica (46,5 percent) chlapcova štvrtina (25,6 percent) dievčat. Rómovia sú ľahostajní viac než polovici (53,7 percent) dievčat a 39,4 percent chlapcov. Z uvedeného o vyplynulo, že voči Rómom sú výrazne negatívnejšie zameraní chlapci než dievčatá.

Pozitívne vnímajú túto skupinu ľudí vo vyššej miere než ostatní žiaci základných škôl (21,1 percent, G: 12,5 percent, SOŠ: 19,0 percent), pričom za nepriateľov ich považujú najmä žiaci stredných odborných škôl (40,0 percent, G: 33,3 percent, ZŠ: 31,9 percent). Indiferentný postoj k nim zaujíma až 54,2 percent gymnazistov, 47,0 percent žiakov základných škôl a 41,1 percent žiakov študujúcich na stredných odborných školách.

Bezproblémovo prijímajú príslušníkov rómskeho etnika najmä opýtaní, ktorí neprospejú (31,3 percent, prospel: 16,6 percent, prospel veľmi dobre: 17,1 percent, prospel s vyznamenaním: 17,6 percent), pričom najviac nepriateľský postoj k nim zaujali žiaci základných a stredných škôl, ktorí prospeli (42,7 percent, neprospejú: 41,7 percent, prospel veľmi dobre: 35,2 percent, prospel s vyznamenaním: 30,4 percent). Zároveň so zlepšujúcim sa prospechom respondentov stúpa počet opýtaných, ktorí k Rómom nemajú vytvorený žiadny vzťah (prospejú s vyznamenaním: 52,0 percent, prospel veľmi dobre: 47,7 percent, prospel: 40,6 percent, neprospejú: 27,0 percent).

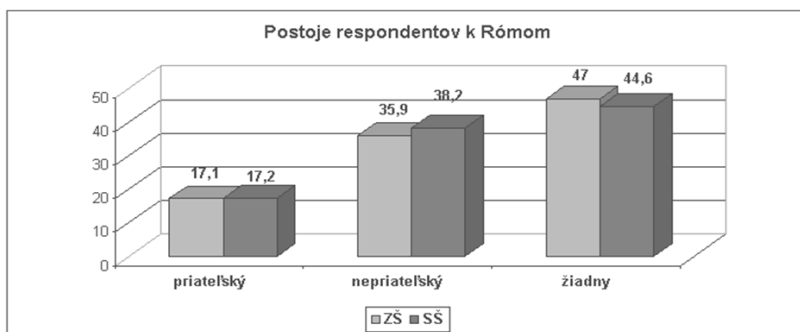
Kladný vzťah k osobám Rómskej národnosti si vytvorili najmä opýtaní s trvalým bydliskom v najmenších obciach (menej než 2 000: 21,2 percent, od 2 001 do 10 000: 18,8 percent, od 10 001 do 50 000: 17,5 percent, od 50 001 do 100 000: 11,6 percent, viac než 100 000: 10,8 percent). V najväčších mestách žije najmenej respondentov, ktorí vnímajú Rómov kladne a zároveň najviac opýtaných, ktorí priznali, že voči nim pociťujú nepriateľstvo (viac než 100 000: 49,1 percent, od 50 001 do 100 000: 32,6 percent, od 10 001 do 50 000: 35,4 percent, od 2 001 do 10 000: 34,4 percent, menej než 2 000: 33,0 percent). Indiferentne sa k Rómom stavia viac než polovica žiakov základných a stredných škôl pochádzajúcich z miest s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000 (55,8 percent, viac než 100 000: 40,1 percent, od 10 001 do 50 000: 47,1 percent, od 2 001 do 10 000: 46,8 percent, menej než 2 000: 45,8 percent), pričom v ostatných aglomeračných jednotkách rovnako odpovedalo viac než 40,0 percent opýtaných.

Pozitívny vzťah k Rómom prezentovali najmä mladí obyvatelia Banskobystrického kraja (35,1 percent), pričom najmenej

respondentov s dobrým vzťahom k týmto osobám má trvalé bydlisko v Bratislavskom (11,2 percent) a Trenčianskom kraji (12,8 percent, Trnavský kraj: 16,4 percent, Nitriansky kraj: 18,4 percent, Žilinský kraj: 14,0 percent, Prešovský kraj: 15,4 percent, Košický kraj: 15,0 percent). Priateľské spolužitie s Rómami odmietli v najvyššej miere žiaci základných a stredných škôl žijúci v Košickom (54,4 percent), Prešovskom (46,3 percent) a Bratislavskom kraji (41,7 percent, Trnavský kraj: 36,5 percent, Trenčiansky kraj: 24,0 percent, Nitriansky kraj: 36,2 percent, Žilinský kraj: 31,0 percent, Banskobystrický kraj: 23,2 percent). Až 63,2 percent opýtaných pochádzajúcich z Trenčianskeho kraja priznalo, že nemajú k Rómom vytvorený žiadny vzťah, avšak v najnižšom počte rovnako odpovedali opýtaní žijúci v Prešovskom (38,2 percent) a Košickom kraji (30,6 percent, Bratislavský kraj: 47,1 percent, Trnavský kraj: 47,2 percent, Nitriansky kraj: 45,4 percent, Banskobystrický kraj: 41,7 percent, Žilinský kraj: 55,0 percent). Z uvedeného je zrejme, že najlepšia situácia bola zistená v Banskobystrickom kraji, kde bol zaznamenaný najvyšší počet opýtaných s priateľským postojom k Rómom, zatiaľ čo respondenti s trvalým bydliskom v Prešovskom a Košickom kraji (čiže v oblastiach, kde je táto komunita rozšírená najčastejšie) prezentovali negatívny postoj k Rómom a zároveň v najnižšej miere tvrdili, že k nim nemajú vytvorený žiadny vzťah. Z ich odpovedí je zrejme, že spolužitie s rómskym etnikom nie je jednoduché a prináša im mnoho problémov.

Na základe porovnania výsledkov za súbory žiakov základných a stredných škôl sa zistilo, že priateľský vzťah k občanom rómskeho etnika deklarovalo zhodne asi 17,0 percent žiakov základných a stredných škôl, pričom nepriateľsky na nich hľadajú vo vyššej miere stredoškooláci (38,1 percent) než žiaci základných škôl (35,9 percent). Žiadny vzťah k týmto osobám si nevytvorilo 47,0 percent žiakov základných škôl a 44,6 percent stredoškoolákov.

Graf 5: Postoje respondentov k Rómom

K osobám s čiernou farbou pleti (černosi) majú vytvorený priateľský vzťah častejšie dievčatá (50,2 percent, chlapci: 42,8 percent). Chlapci vo vyššom počte priznali, že černochoch nemajú radi (chlapci: 8,3 percent, dievčatá: 2,8 percent), prípadne si k nim nevytvorili žiadny vzťah (chlapci: 48,8 percent, dievčatá: 47,0 percent).

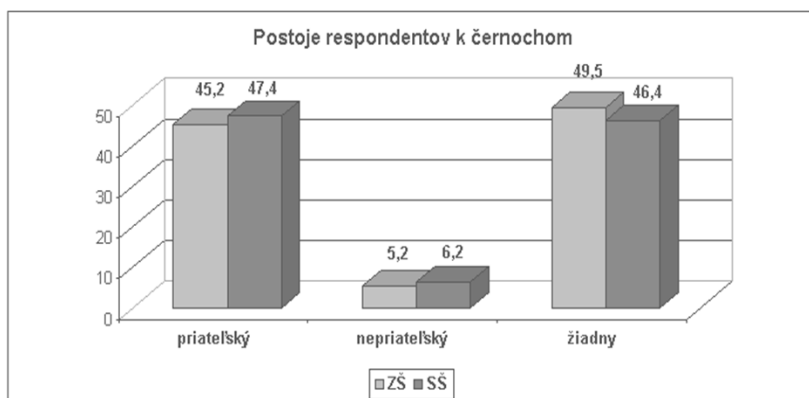
Najpozitívnejšie ich vnímajú gymnazisti (58,9 percent, ZŠ: 45,2 percent, SOŠ: 43,1 percent), zatiaľ čo žiaci stredných odborných škôl častejšie než ostatní priznali, že nie sú k černochoch priateľsky naklonení (SOŠ: 7,6 percent, ZŠ: 5,2 percent, G: 2,4 percent). Indiferentný postoj voči tejto skupine obyvateľov zaujala až necelá polovica žiakov základných škôl (49,5 percent) a stredných odborných škôl (49,3 percent) a 38,7 percent gymnazistov. Z prezentovaných údajov vyplynulo, že najlepší vzťah k černochoch majú gymnazisti, pričom najhoršie ich prijímajú žiaci stredných odborných škôl.

Kladný vzťah k osobám s čiernou farbou pleti má vytvorený 55,8 percent mladých obyvateľov Bratislavského kraja, pričom v ostatných krajoch rovnako odpovedalo viac než 40,0 percent opýtaných (Trnavský kraj: 43,8 percent, Trenčiansky kraj: 41,3 percent, Nitriansky kraj: 49,6 percent, Žilinský kraj: 40,3 percent, Banskobystrický kraj: 45,0 percent, Prešovský kraj: 41,5 percent, Košický kraj: 47,6 percent). Negatívny postoj voči černochoch prezentovali najmä respondenti s trvalým bydliskom v Trnavskom (8,1 percent), Bratislavskom (7,8 percent),

Košickom (7,5 percent) a Prešovskom kraji (7,3 percent, Trenčiansky kraj: 2,4 percent, Nitriansky kraj: 3,6 percent, Žilinský kraj: 1,6 percent, Banskobystrický kraj: 6,0 percent), avšak žiadny vzťah k nim nemajú vytvorený opýtaní pochádzajúci z Trenčianskeho (56,3 percent) a Žilinského kraja (58,1 percent, Bratislavský kraj: 36,4 percent, Trnavský kraj: 48,1 percent, Nitriansky kraj: 46,8 percent, Banskobystrický kraj: 49,0 percent, Prešovský kraj: 51,2 percent, Košický kraj: 44,9 percent). Z prezentovaných údajov vyplynulo, že v Bratislavskom, Nitrianskom a Košickom kraji bol zistený vyšší počet opýtaných, ktorí majú k černochoť vytvorený pozitívny vzťah, zatiaľ čo v Trnavskom, Trenčianskom, Žilinskom, Banskobystrickom a Prešovskom kraji opýtaní častejšie uviedli, že k týmto osobám nemajú vytvorený žiadny vzťah.

Porovnanie údajov za žiakov základných a stredných škôl preukázalo, že až 45,2 percent žiakov základných škôl a 47,4 percent stredoškôľakov má vytvorený pozitívny vzťah k černochoť, pričom nepriateľsky na tieto osoby hľadí 5,2 percent žiakov základných škôl a 6,2 percent opýtaných študujúcich na stredných školách. Indiferentný postoj k týmto osobám priznalo až 49,5 percent žiakov základných škôl a 46,4 percent stredoškôľakov.

Graf 6: Postoje respondentov k černochoť

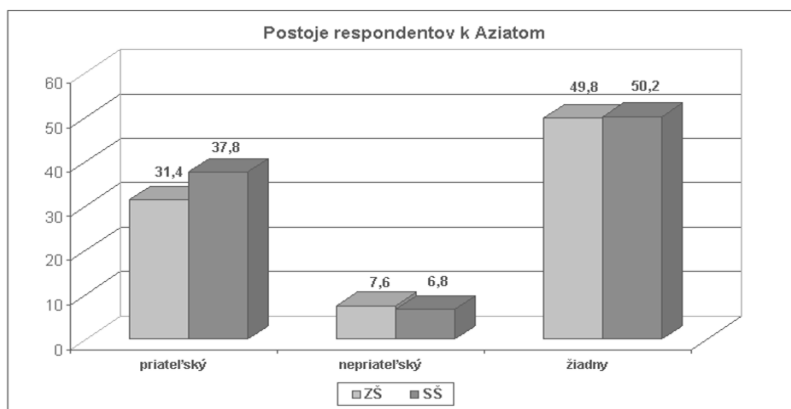

Priateľský vzťah k osobám so žltou farbou pleti (Aziati) má približne rovnaký počet dievčat (34,4 percent) aj chlapcov (35,0 percent). Chlapci vo výrazne vyššom počte priznali, že im chýba pozitívny vzťah k týmto ľuďom (chlapci: 10,0 percent, dievčatá: 3,8 percent), zatiaľ čo dievčatá (61,2 percent, chlapci: 55,6 percent) vo vyššej miere nemajú k Aziatom vytvorený žiadny vzťah.

Osoby so žltou farbou pleti pozitívne prijíma necelá polovica (48,8 percent) gymnazistov a viac než tretina žiakov základných škôl (31,4 percent) a stredných odborných škôl (33,6 percent). Nepriateľstvo voči nim priznali najmä žiaci stredných odborných škôl (8,5 percent, G: 2,4 percent, ZŠ: 7,6 percent), avšak žiaci základných škôl častejšie než ostatní nemajú k týmto ľuďom vytvorený žiadny vzťah (ZŠ: 61,1 percent, G: 48,8 percent, SOŠ: 57,9 percent). Z prezentovaných údajov vyplynulo, že najpozitívnejšie vnímajú Aziatov gymnazisti, najviac nepriateľov majú u žiakov stredných odborných škôl.

Porovnanie výsledkov získaných od žiakov základných škôl a od žiakov stredných škôl ukázalo, že priateľský vzťah k Aziatom majú vo vyššom počte vytvorený žiaci stredných škôl (37,8 percent) než opýtaní navštevujúci základné školy (31,4 percent), pričom nepriateľský (ZŠ: 7,6 percent, SŠ: 6,8 percent) alebo žiadny vzťah (ZŠ: 49,8 percent, SŠ: 50,2 percent) k týmto osobám priznal približne rovnaký počet žiakov základných aj stredných škôl.

Graf 7: Porovnanie respondentov k Aziatom

Arabov pozitívne vníma približne rovnaký počet dievčat (28,7 percent) aj chlapcov (27,6 percent), avšak chlapci vo vyššom počte priznali, že majú k nim vybudovaný nepriateľský postoj (chlapci: 13,6 percent, dievčatá: 6,1 percent). Žiadny vzťah k Arabom nemá vytvorený až 65,2 percent dievčat a 58,8 percent chlapcov. Z prezentovaných údajov je zrejmé, že chlapci sú negatívnejšie naladení voči týmto osobám než dievčatá.

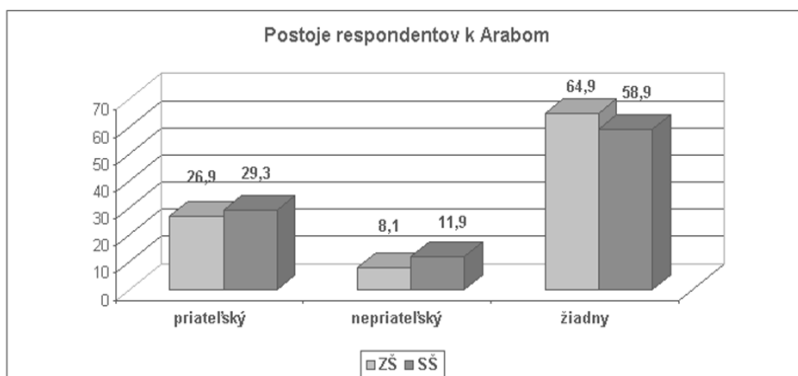
Najpozitívnejšie vnímajú Arabov gymnazisti (36,3 percent, ZŠ: 26,9 percent, SOŠ: 26,6 percent), zatiaľ čo žiaci stredných odborných škôl výrazne častejšie než ostatní priznali, že nie sú k týmto osobám priateľsky naklonení (SOŠ: 13,4 percent, ZŠ: 8,1 percent, G: 7,7 percent). Indiferentný postoj voči tejto skupine obyvateľov zaujali častejšie žiaci základných škôl (64, percent) a stredných odborných škôl (60,0 percent), pričom rovnako odpovedala viac než polovica (56,0 percent) gymnazistov. Z prezentovaných údajov vyplynulo, že najlepší vzťah k Arabom si vytvorili gymnazisti, pričom najnegatívnejšie ich vnímajú žiaci stredných odborných škôl.

Pozitívny vzťah k Arabom si vybudovali najmä opýtaní s trvalým bydliskom v mestách s počtom obyvateľov vyšším než je 10 000 (menej než 2 000: 24,0 percent, od 2 001 do 10 000: 21,5 percent, od 10 001 do 50 000: 32,7 percent, od 50 001 do

100 000: 37,2 percent, viac než 100 000: 35,1 percent), avšak častejšie ich považujú za nepriateľov respondenti žijúci v malých obciach a mestách (menej než 2 000: 12,8 percent, od 2 001 do 10 000: 10,3 percent, od 10 001 do 50 000: 5,4 percent, od 50 001 do 100 000: 8,3 percent, viac než 100 000: 10,4 percent). Indiferentne sa k Arabom stavia viac než 60,0 percent žiakov základných a stredných škôl pochádzajúcich z obcí a miest s počtom obyvateľov nižším než je 50 000 (menej než 2 000: 63,2 percent, od 2 001 do 10 000: 68,3 percent, od 10 001 do 50 000: 61,9 percent), pričom rovnako odpovedalo zhodne po 54,5 percent respondentov s trvalým bydliskom vo veľkých a najväčších mestách. Z prezentovaných údajov je zrejmé, že Arabov lepšie prijímajú opýtaní pochádzajúci z veľkých a najväčších miest, pričom predpokladáme, že respondenti žijúci v malých obciach a mestách majú menej príležitostí osobne tieto osoby poznať a vytvoriť si k nim primeraný osobný a priateľský vzťah. Je zrejmé, že postoj respondentov k Arabom je vo veľkej miere ovplyvnený verejnou mienkou a informáciami získanými z masmédií.

Ak získané výsledky porovnáme vo vzťahu k typu navštevovanej školy (ZŠ a SŠ) zistíme, že stredoškólači majú k Arabom vytvorený priateľskejší vzťah ako mladší žiaci, žiaci základných škôl (SŠ: 29,3 percent, ZŠ: 26,9 percent), pričom je zaujímavé, že v tejto skupine respondentov je zistený aj vyšší počet tých, ktorí priznali voči týmto osobám nepriateľstvo (SŠ: 11,9 percent, ZŠ: 8,1 percent). Indiferentný postoj voči Arabom deklarovalo 64,9 percent žiakov základných škôl a 58,9 percent stredoškolákov.

Graf 8: Postoje respondentov k Arabom

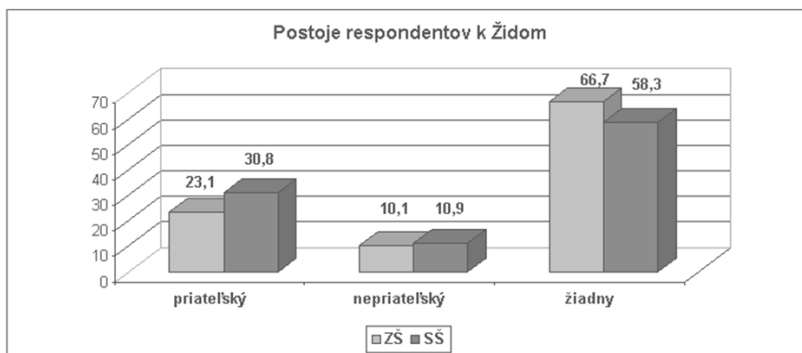
Rozdiely v odpovediach respondentov, žiakov základných a stredných škôl vzhľadom na demografické znaky výskumného súboru sa prejavili aj v prípade vzťahu k Židom. Priateľský vzťah k Židom deklarovali vo vyššom počte dievčatá (28,1 percent, chlapci: 26,1 percent), zatiaľ čo chlapci majú vo výrazne vyššej miere k týmto osobám vytvorený nepriateľský postoj (chlapci: 14,5 percent, dievčatá: 5,9 percent). Žiadny vzťah k Židom nemá vybudovaný až 66,0 percent dievčat a 59,4 percent chlapcov. Z uvedeného vyplynulo, že pozitívnejšie vnímajú Židov dievčatá než chlapci, pričom by bolo zaujímavé zistiť príčinu týchto postojov.

Priateľský postoj k Židom prejavili viac gymnazisti (44,6 percent) než žiaci stredných odborných škôl (25,6 percent) alebo základných škôl (23,1 percent), ktorí voči nim vo vyššom počte cítia nepriateľstvo (SOŠ: 13,4 percent, ZŠ: 10,1 percent, G: 4,2 percent). Indiferentný postoj k Židom deklarovali najčastejšie žiaci základných škôl (66,7 percent, SOŠ: 61,0 percent, G: 51,2 percent). Z prezentovaných údajov vyplynulo, že antisemitské postoje majú osvojené vo výrazne vyššom počte žiaci základných škôl a stredných odborných škôl, preto považujeme za dôležité venovať tejto problematike pozornosť najmä na týchto typoch škôl.

Pozitívne vnímajú príslušníkov židovského etnika najmä opýtaní, s trvalým bydliskom v mestách s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000 (45,3 percent, viac než 100 000: 32,0 percent, menej než 2 000: 24,3 percent, od 2 001 do 10 000: 22,5 percent, od 10 001 do 50 000: 25,2 percent), pričom nepriateľstvo voči nim pociťujú v najvyššom počte mladí obyvatelia najväčších miest (viac než 100 000: 13,9 percent, od 50 001 do 100 000: 5,8 percent, od 10 001 do 50 000: 9,0 percent, od 2 001 do 10 000: 11,7 percent, menej než 2 000: 9,3 percent). Indiferentný vzťah k tejto skupine ľudí deklarovalo viac než 60,0 percent opýtaných pochádzajúcich z malých obcí a miest (menej než 2 000: 66,4 percent, od 2 001 do 10 000: 65,7 percent, od 10 001 do 50 000: 65,8 percent) a asi polovica respondentov s trvalým bydliskom vo veľkých (48,8 percent) a najväčších (54,1 percent) mestách. Z uvedeného je zrejmé, že najlepšia situácia bola zistená u respondentov pochádzajúcich z miest s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000, najviac nepriateľov majú Židia v skupine mladých ľudí s trvalým bydliskom v najväčších slovenských mestách.

Porovnaním údajov za obidva podsúbory (ZŠ a SŠ) sa zistilo, že priateľský postoj voči Židom deklarovali vo vyššom počte stredoškólači (30,8 percent) než žiaci základných škôl (23,1 percent), ktorí častejšie nemajú k týmto osobám vytvorený žiadny vzťah (ZŠ: 66,7 percent, SŠ: 58,3 percent). Nepriateľský postoj voči Židom si vytvorilo zhodne po 10,0 percent opýtaných v obidvoch sledovaných skupinách (ZŠ: 10,1 percent, SŠ: 10,9 percent). Z uvedeného vyplynulo, že pozitívnejšie vnímajú týchto ľudí stredoškólači, pričom predpokladáme, že majú viac informácií o ich živote, kultúre aj holokauste než žiaci základných škôl.

Graf 9: Postoje respondentov k Židom

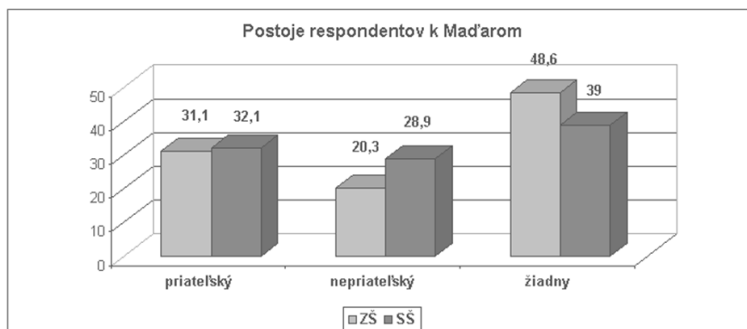
Priateľský vzťah k osobám s maďarskou národnosťou majú častejšie dievčatá (36,7 percent) než chlapci (27,2 percent), ktorí vo výrazne vyššej miere pocitujú voči Maďarom nepriateľstvo (chlapci: 33,1 percent, dievčatá: 14,7 percent). Žiadny vzťah k týmto osobám nemá vytvorený necelá polovica (48,6 percent) dievčat a 39,7 percent chlapcov.

Maďarov pozitívne prijímajú najmä gymnazisti (33,3 percent, SOŠ: 31,7 percent, ZŠ: 31,1 percent), avšak nepriateľský postoj voči osobám s touto národnosťou deklarovali omnoho častejšie žiaci stredných odborných škôl (30,8 percent, G: 23,8 percent, ZŠ: 20,3 percent) než ostatní opýtaní. Žiaci základných škôl vo vyššom počte nemajú k Maďarom vytvorený žiadny vzťah (ZŠ: 48,6 percent, G: 42,9 percent, SOŠ: 37,5 percent). Z prezentovaných údajov vyplynulo, že najpozitívnejšie vnímajú ľudí s maďarskou národnosťou gymnazisti, najmenej žiaci stredných odborných škôl. Kladný vzťah k Maďarom si vybudovalo viac než 40,0 percent mladých obyvateľov Nitrianskeho (40,0 percent) a Banskobystrického kraja (40,4 percent, Bratislavský kraj: 35,4 percent, Trnavský kraj: 31,3 percent, Prešovský kraj: 26,8 percent, Košický kraj: 38,8 percent), pričom najnižší počet opýtaných, ktorí priznali kladné vzťahy k týmto osobám má trvalé bydlisko v Trenčianskom (18,3 percent) a Žilinskom kraji (16,3 percent). Negatívny postoj voči Maďarom prezentovali respondenti s trvalým bydliskom

v Bratislavskom (29,1 percent) a Trnavskom kraji (29,4 percent, Trenčiansky kraj: 18,3 percent, Nitriansky kraj: 25,7 percent, Žilinský kraj: 25,6 percent, Banskobystrický kraj: 18,5 percent, Prešovský kraj: 23,6 percent, Košický kraj: 24,5 percent), avšak žiadny vzťah k týmto osobám nemajú vybudovaný najmä opýtaní pochádzajúci z Trenčianskeho (63,5 percent) a Žilinského kraja (58,1 percent, Bratislavský kraj: 35,4 percent, Trnavský kraj: 39,4 percent, Nitriansky kraj: 34,3 percent, Banskobystrický kraj: 41,1 percent, Prešovský kraj: 49,6 percent, Košický kraj: 36,7 percent). Z prezentovaných údajov vyplynulo, že najlepšie vzťahy s osobami s maďarskou národnosťou majú mladí obyvatelia Banskobystrického kraja, zatiaľ čo najnegatívnejšie ich vnímajú respondenti pochádzajúci z Bratislavského, Trnavského a Žilinského kraja.

Na základe porovnania výpovedí žiakov základných a stredných škôl možno konštatovať, že priateľský vzťah k Maďarom má vytvorený približne rovnaký počet žiakov základných (31,1 percent) aj stredných škôl (32,1 percent), avšak stredoškólcovia vo výrazne vyššej podobe pociťujú voči Maďarom nepriateľstvo (SŠ: 28,9 percent, ZŠ: 20,3 percent). Indiferentný postoj voči týmto ľuďom prezentovala necelá polovica (48,6 percent) žiakov základných škôl a 39,0 percent stredoškólcov. Z uvedeného vyplynulo, že stredoškólcovia výrazne častejšie pociťujú voči Maďarom nepriateľstvo, pričom žiaci základných škôl nemajú k týmto osobám vytvorený žiadny vzťah.

Graf 10: Postoje respondentov k Maďarom

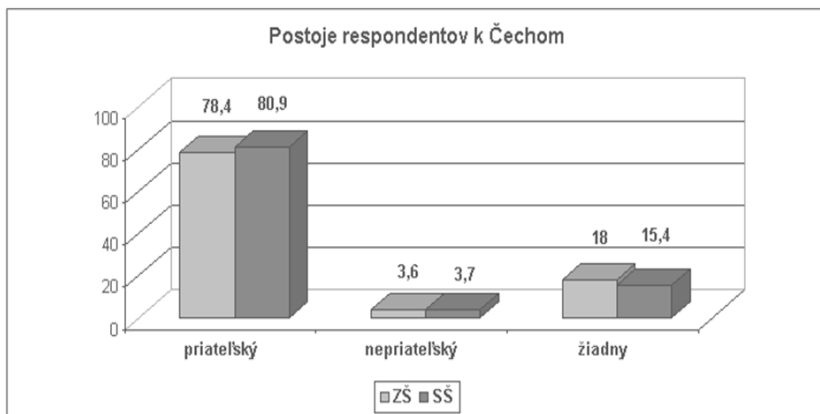

Významné rozdiely sa potvrdili aj vo vzťahu k Čechom. Priateľské vzťahy si k Čechom vytvorila väčšina chlapcov (81,3 percent) aj dievčat (77,9 percent), avšak chlapci vo vyššom počte pociťujú voči tejto skupine ľudí nepriateľstvo (chlapci: 4,3 percent, dievčatá: 2,9 percent). Žiadny vzťah k osobám s českou národnosťou nemá 14,4 percent chlapcov a necelá pätina (19,2 percent) dievčat.

Najpozitívnejší vzťah k Čechom deklarovali najmä respondenti, ktorí prospeli veľmi dobre (84,1 percent, prospel s vyznamenaním: 79,1 percent, prospel: 76,8 percent, neprospel: 66,7 percent), pričom žiaci, ktorí neprospeli najčastejšie priznali, že voči tejto skupine osôb pociťujú nepriateľstvo (neprospel: 16,7 percent, prospel: 5,5 percent, prospel veľmi dobre: 2,0 percent, prospel s vyznamenaním: 2,7 percent). Indiferentný postoj voči Čechom prezentovala necelá pätina opýtaných vo všetkých sledovaných podskupinách (prospel s vyznamenaním: 18,2 percent, prospel veľmi dobre: 13,9 percent, prospel: 17,7 percent, neprospel: 16,7 percent).

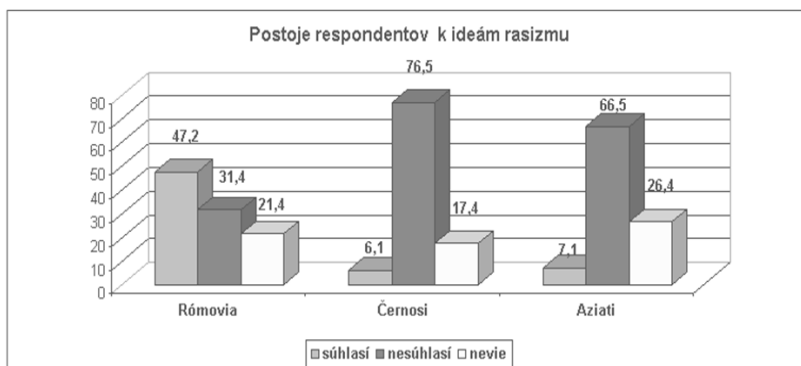
Pri porovnaní údajov za základné a stredné školy boli zistené len veľmi malé rozdiely, pričom je možné konštatovanie, že Čechov pozitívnejšie vnímajú stredoškólači (80,9 percent, ZŠ: 78,4 percent). Žiaci základných škôl častejšie nemajú k nim vytvorený žiadny vzťah (ZŠ: 18,0 percent, SŠ: 15,4 percent), avšak nepriateľstvo voči týmto osobám pociťuje rovnaký počet opýtaných v oboch sledovaných skupinách (ZŠ: 3,6 percent, SŠ: 3,7 percent).

Graf 11: Postoje respondentov k Čechom

Z praxe je známe, že na Slovensku žijú mladí ľudia, ktorí vo svojich činoch a vyjadreniach súhlasia s rôznymi teóriami obhajujúcimi až propagujúcim rasizmus. Z médií sa dozvedáme o rasovo motivovaných trestných činoch, ktoré určitá časť mladých ľudí schvaľuje. Z týchto dôvodov sme považovali za dôležité zmapovať mieru tolerancie žiakov základných a stredných škôl. Z výsledkov výskumu vyplynulo, že oslovení žiaci sú najmenej tolerantní k Rómom, pretože až 47,2 percent respondentov súhlasilo s tvrdením, že Rómovia sú menejcennejší než ostatní ľudia. V prípade černochoch (6,3 percent) a Aziatov (5,9 percent) kladne odpovedalo len asi 6,0 percent respondentov. S danou teóriou u Rómov nesúhlasila len tretina (31,3 percent), pričom u Aziatov (66,6 percent) a černochoch (76,6 percent) záporne odpovedal omnoho vyšší počet žiakov základných a stredných škôl. Na otázku nevedela odpovedať u aziatov necelá tretina (26,3 percent) respondentov, u Rómov nemá vytvorený vlastný názor viac než pätina (21,5 percent) a najnižší počet žiakov základných a stredných škôl opýtaných, ktorí nemali vytvorený vlastný názor bol zistený vo vzťahu k černochoch (17,3 percent). Z uvedeného je zrejmé, že žiaci základných a stredných škôl vo veku 12 až 18 rokov najnegatívnejšie vnímajú Rómov, pričom omnoho tolerantnejší sú voči černochoch a Aziatom.

Graf 12: Postoje respondentov k ideám rasizmu

Podrobnejšia analýza údajov ukázala, že v podsúbore respondentov, ktorí na otázku odpovedali kladne, a teda súhlasia s rasistickou teóriou nadradenosti bielej rasy bol vyšší počet chlapcov, pretože omnoho častejšie než dievčatá uvádzali, že Rómovia (chlapci: 56,9 percent, dievčatá: 35,2 percent), černosi (chlapci: 7,8 percent, dievčatá: 4,0 percent) a Aziati (chlapci: 9,6 percent, dievčatá: 4,0 percent) sú menejcennejší než ľudia s bielou farbou pleti.

Voči obyvateľom s inou farbou pleti sú najviac zaujatí najstarší žiaci, ktorí vo vysokom počte súhlasili s týmto rasistickým tvrdením. Najmenej respondentov, ktorí majú osvojené tieto nesprávne názory je vo veku 15 a 16 rokov, avšak vzhľadom na vek oslovených žiakov základných a stredných škôl považujeme tieto zistenia za veľmi negatívne. S názorom, že Rómovia sú menejcennejší než ostatní súhlasila viac než polovica respondentov vo veku 14 (51,1 percent), 15 (50,2 percent), 17 (53,2 percent) a 18 (50,6 percent) rokov, pričom v najnižšom počte sa kladne vyjadrili najmladší (12 rokov: 29,8 percent, 13 rokov: 40,9 percent, 16 rokov: 43,9 percent). Zaujímavé zistenie, že žiaci vo veku 12 rokov v najvyššom počte prezentovali tento názor v prípade černochoch (12 rokov: 10,5 percent, 13 rokov: 5,8 percent, 14 rokov: 6,0 percent, 15 rokov: 4,3 percent, 16 rokov: 4,9 percent, 17 rokov: 7,2 percent, 18 rokov: 8,0 percent). U

Aziatov sa rovnako vyjadrili žiaci vo veku 14 (9,8 percent), 17 (9,0 percent) a 18 rokov (9,1 percent, 12 rokov: 8,8 percent, 13 rokov: 5,9 percent, 15 rokov: 5,7 percent, 16 rokov: 4,4 percent).

Najvyšší počet opýtaných, ktorí zastávali rasistické názory patrí k žiakom stredných odborných škôl (Rómovia: 54,9 percent, černosi: 6,9 percent, Aziati: 7,6 percent), pričom vysoký počet opýtaných, ktorí súhlasili s týmito tvrdeniami je aj u žiakov základných škôl (Rómovia: 45,4 percent, černosi: 6,3 percent, Aziati: 7,2 percent). V najnižšom počte na túto otázku kladne odpovedali gymnazisti (Rómovia: 32,3 percent, černosi: 3,0 percent, Aziati: 5,4 percent). Z uvedeného je zrejmé, že problematika rasovej neznášanlivosti si vyžaduje omnoho viac pozornosti najmä zo strany rodičov a pedagógov na základných školách a stredných odborných školách, pretože zistenú situáciu je možné považovať až za alarmujúcu.

Zaujímavé sú tieto zistenia vo vzťahu k jednotlivým krajom Slovenska, kde sa zistilo, že najviac negatívne orientovaní voči všetkým trom odlišným skupinám sú mladí obyvatelia Trnavského a Nitrianskeho kraja. V Košickom kraji bol zistený najnižší počet opýtaných, ktorí sú rasisticky orientovaní voči černochoch a Aziatom, avšak v tomto kraji respondenti veľmi ostro vystúpili voči rómskemu etniku. Najmenej respondentov, ktorí mali osvojené rasistické názory pochádzalo z Banskobystrického kraja. Z výsledkov výskumu vyplynulo, že časť žiakov základných a stredných škôl ešte stále nie je ochotná prijať skutočnosť, že Slovensko sa za posledné obdobie otvorilo svetu a tak ako v iných štátoch, tak aj u nás je potrebné naučiť sa akceptovať ľudí nielen s odlišnou farbou pleti, ale i náboženstvom a kultúrou. Žiaci základných a stredných škôl majú najviac predsudkov voči Rómom a medzi pozitívne zistenia patrí fakt, že na černochoch a Aziatov, hľadajú omnoho pozitívnejšie. No i tak považujeme za dôležité venovať na základných a stredných školách v rámci učebných osnov pozornosť multikultúrnej výchove v rámci ktorej by mali dostať žiaci základné informácie o tolerancii, intolerancii, xenofóbii a rasizme a rešpektovaní a dodržiavaní ľudských práv.

Rómovia

Vzťah majoritnej populácie k Rómom je už dlhšiu dobu poznačený rôznymi konfliktami a predsudkami. Časť Slovákov považuje Rómov za príťaž celej spoločnosti, za osoby, ktoré sa odmietajú prispôbiť ostatným a žiť sa prácou. Príčinu týchto názorov a postojov vidíme vo vysokej kriminalite Rómskeho etnika, ich nezamestnanosti, nízkemu vzdelaniu a mnohým problémom, ktoré musia Slováci žijúci v blízkosti Rómov riešiť. Toto všetko považujeme za príčiny tvrdenia necelej polovice (45,4 percent) opýtaných, ktorá kladne odpovedala na otázku, že Rómovia sú menejcennejší než obyvatelia s bielou farbou pleti. Záporne odpovedala viac než tretina opýtaných a vlastný názor nedokázalo prezentovať 21,5 percent oslovených žiakov základných a stredných škôl.

S pozíciou menejcennosti rómskeho etnika súhlasilo až 56,9 percent chlapcov a 35,2 percent dievčat, pričom dievčatá častejšie než chlapci nielenže túto teóriu odmietali (dievčatá 39,0 percent, chlapci 25,3 percent), ale ani nevedeli vyjadriť vlastný názor (dievčatá 25,8 percent, chlapci 17,9 percent).

S týmito teóriami súhlasili najmä sedemnásťroční respondenti (53,2 percent, 18 rokov 50,6 percent, 12 rokov 29,8 percent, 13 rokov 40,9 percent, 14 rokov 51,1 percent, 15 rokov 50,2 percent, 16 rokov 43,9 percent), pričom najmenej rasisticky orientovaní sú najmladší žiaci. Na danú otázku záporne odpovedala viac než tretina respondentov vo veku 12 (31,6 percent), 13 (39,4 percent), 14 (32,1 percent), 16 (30,3 percent) a 18 rokov (33,7 percent), avšak vo veku 15 a 17 rokov sa rovnako vyjadriло zhodne 27,5 percent. Na otázku nedokázali odpovedať najmä najmladší žiaci (12 rokov 38,6 percent, 13 rokov 19,7 percent, 14 rokov 16,8 percent, 15 rokov 22,3 percent, 16 rokov 25,8 percent, 17 rokov 19,4 percent, 18 rokov 15,7 percent).

S myšlienkou nadradenosti bielej rasy súhlasila viac než polovica žiakov stredných odborných škôl (54,9 percent, ZŠ 45,4 percent, G 32,3 percent). Záporne odpovedali najmä gymnazisti (41,3 percent, ZŠ 33,2 percent, SOŠ 25,3 percent), ktorí zároveň

častejšie než ostatní nedokázali vyjadriť svoj vlastný názor (G 26,3 percent, ZŠ 21,4 percent, SOŠ 19,8 percent).

S teóriou nadradenosti bielej rasy súhlasili najmä žiaci tretích ročníkov na stredných školách (53,4 percent, 2. ročník 44,4 percent, 1. ročník 49,8 percent) a deviataci na základných školách (56,0 percent, 8. ročník 39,1 percent, 7. ročník 38,2 percent). Záporne odpovedali v najvyššej miere žiaci 8. ročníkov základných škôl (42,1 percent, 7. ročník 34,8 percent, 9. ročník 24,2 percent, 1. ročník 28,8 percent, 2. ročník 27,5 percent, 3. ročník 30,8 percent). Vlastný názor nedokázali prezentovať najmä druháci na stredných školách (28,1 percent, 3. ročník 15,8 percent, 1. ročník 21,5 percent) a siedmáci na základných školách (27,0 percent, 9. ročník 19,8 percent, 8. ročník 18,8 percent).

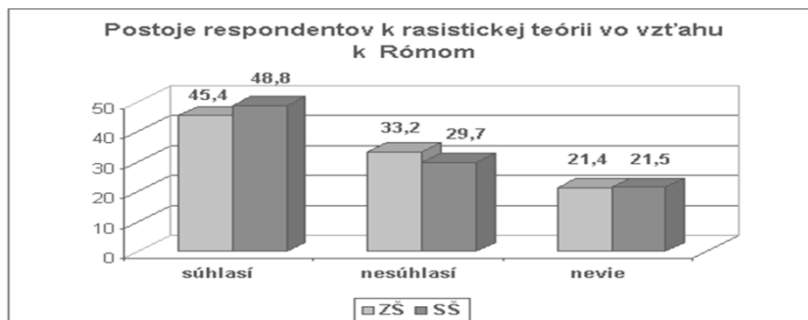
Zároveň so zhoršujúcim sa prospechom žiakom sa zvyšuje počet žiakov, súhlasiacich s rasistickou teóriou nadradenosti bielej rasy nad rómskym etnikom (prospel s vyznamenaním 35,4 percent, prospel veľmi dobre 45,0 percent, prospel 56,2 percent, neprospel 58,3 percent). Nesúhlas vyjadrili najmä respondenti s vynikajúcim prospechom (prospel s vyznamenaním 38,7 percent, prospel veľmi dobre 33,4 percent, prospel 25,2 percent, neprospel 33,3 percent), ktorí častejšie než ostatní nevedeli na danú otázku ani odpovedať (prospel s vyznamenaním 25,9 percent, prospel veľmi dobre 21,6 percent, prospel 18,7 percent, neprospel 8,3 percent).

Na otázku kladne odpovedala viac než polovica žiakov žijúcich v Bratislavskom (50,0 percent), Trnavskom (50,3 percent), Nitrianskom (51,1 percent), Prešovskom (52,0 percent) a Košickom kraji (54,7 percent), pričom v Banskobystrickom kraji prezentovala tento názor len tretina respondentov (30,7 percent, Trenčiansky kraj 42,1 percent, Žilinský kraj 45,0 percent). Z uvedeného je zrejmé, že spolužitie s Rómami odmietajú najmä oslovení žiaci základných a stredných škôl žijúci v oblastiach, kde je táto komunita rozšírená a je zrejmé, že spolužitie s rómskym etnikom im prináša mnoho problémov. Záporný postoj k rasistickej teórii prezentovali najmä mladí pochádzajúci z Banskobystrického kraja (45,3 percent), pričom v Žilinskom (27,9 percent), Bratislavskom (27,7 percent)

a Prešovskom kraji (27,6 percent, Trnavský kraj 29,8 percent, Trenčiansky kraj 34,1 percent, Nitriansky kraj 28,4 percent, Košický kraj 31,1 percent) zastával tento názor najnižší počet respondentov. Na túto dôležitú otázku nemala vytvorený vlastný názor necelá tretina mladých obyvateľov Žilinského kraja (27,1 percent, Bratislavský kraj 22,3 percent, Trnavský kraj 19,9 percent, Trenčiansky kraj 23,8 percent, Nitriansky kraj 20,6 percent, Banskobystrický kraj 24,0 percent, Prešovský kraj 20,3 percent), zatiaľ čo v Košickom kraji nevedelo odpovedať len 14,2 percent opýtaných. Z uvedeného je zrejmé, že najlepšia situácia bola zistená v Banskobystrickom kraji, kde bol zaznamenaný najvyšší počet tých, ktorí s rasistickou teóriou vo vzťahu k Rómom nesúhlasili a zároveň aj najmenej respondentov, ktorí vyjadrili súhlas. V Prešovskom a Košickom kraji bol zistený najvyšší počet tých, ktorí odpovedali kladne, len nízky počet respondentov prezentoval záporné stanovisko.

Porovnaním výsledkov sa potvrdilo, že kladný postoj k rasistickej teórii vo vzťahu k Rómom prezentovali najmä žiaci stredných škôl (48,8 percent, ZŠ 45,4 percent), avšak opýtaní navštevujúci základné školy vo vyššom počte odpovedali záporne (ZŠ 33,2 percent, SŠ 29,7 percent). Na túto otázku nemá vytvorený vlastný názor približne rovnaký počet žiakov v oboch sledovaných skupinách (ZŠ 21,4 percent, SŠ 21,6 percent).

Graf 13: Postoje respondentov k rasistickej teórii vo vzťahu k Rómom

Černosi

S teóriou menejcennosti černochov súhlasili častejšie chlapci (7,8 percent) než dievčatá (4,0 percent), ktoré vo vyššom počte odpovedali na túto otázku záporne (dievčatá 81,7 percent, chlapci 72,4 percent). Vyjadriť vlastný názor nedokázalo 19,8 percent chlapcov a 14,3 percent dievčat.

S rasistickým teóriami vo vzťahu k ľuďom s tmavou farbou pleti sa stotožnili v názoroch najmä respondenti vo veku 12 (10,5 percent), 17 (7,2 percent) a 18 rokov (8,0 percent, 13 rokov 5,8 percent, 14 rokov 6,0 percent, 15 rokov 4,3 percent, 16 rokov 4,9 percent), pričom nesúhlas vyjadrilo až 82,5 percent respondentov vo veku 13 rokov (8,0 percent, 12 rokov 64,9 percent, 14 rokov 79,9 percent, 15 rokov 70,1 percent, 16 rokov 78,8 percent, 17 rokov 75,6 percent, 18 rokov 76,1 percent). Na tento závažný problém nemala vytvorený vlastný názor viac než štvrtina oslovených žiakov vo veku 12 (24,6 percent) a 15 rokov (25,9 percent, 13 rokov 11,7 percent, 14 rokov 14,1 percent, 16 rokov 16,3 percent, 17 rokov 17,2 percent, 18 rokov 15,9 percent).

S myšlienkou nadradenosti bielej rasy nad čiernou súhlasili výrazne častejšie žiaci základných (6,3 percent) a stredných odborných škôl (6,9 percent) než gymnazisti (3,0 percent), u ktorých prevažoval počet uvádzajúcich zápornú odpoveď (G 87,3 percent, ZŠ 76,4 percent, SOŠ 72,9 percent). Na túto otázku nevedela odpovedať asi pätina (20,1 percent) žiakov stredných odborných a základných škôl (17,3 percent) a 9,6 percent gymnazistov. Z uvedeného je zrejmé, že najhoršia situácia bola zaznamenaná u žiakov stredných odborných škôl, pričom najmenej rasisticky orientovaní sú žiaci gymnázií.

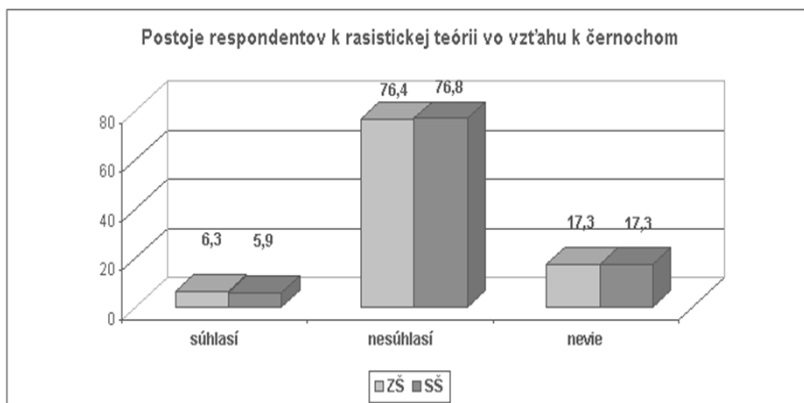
S touto teóriou vo vzťahu k černochoch boli stotožnení najmä respondenti, ktorí neprospejú (18,2 percent, prospel 8,6 percent, prospel veľmi dobre 4,0 percent, prospel s vyznamenaním 4,4 percent) a je možné konštatovanie, že zároveň so zlepšujúcim sa prospechom žiakov klesá počet respondentov súhlasiacich s menejcennosťou obyvateľov s čiernou pletou a zvyšuje sa počet tých, ktorí s touto teóriou nesúhlasili (neprospejú 63,6 percent,

prospol 70,1 percent, prospol veľmi dobre: 80,8 percent, prospol s vyznamenaním: 81,4 percent). Na túto závažnú otázku nevedeli odpovedať najmä žiaci, ktorí prospeli (21,3 percent, prospol s vyznamenaním 14,2 percent, prospol veľmi dobre 15,2 percent, neprosol 18,2 percent).

S teóriou menejcennosti čiernej rasy súhlasili najmä žiaci žijúci v Trnavskom (10,1 percent) a Nitrianskom kraji (10,0 percent, Bratislavský kraj 5,9 percent, Trenčiansky kraj 6,3 percent, Prešovský kraj 4,9 percent), pričom v Košickom (3,4 percent), Žilinskom (3,9 percent) a Banskobystrickom kraji (4,0 percent) prezentoval tento názor najnižší počet oslovených žiakov. Záporný postoj k rasistickej teórii voči ľuďom s čiernou pleťou deklarovalo viac než 80,0 percent respondentov pochádzajúcich z Bratislavského (80,9 percent) a Žilinského kraja (81,4 percent, Trnavský kraj 76,7 percent, Nitriansky kraj 75,0 percent, Banskobystrický kraj 75,2 percent, Prešovský kraj 73,2 percent, Košický kraj 79,7 percent), pričom v Trenčianskom kraji zastávalo tento názor len 67,5 percent oslovených žiakov. Na túto dôležitú otázku nevedela odpovedať necelá tretina žiakov s trvalým bydliskom v Trenčianskom kraji (26,2 percent, Nitriansky kraj 15,0 percent, Žilinský kraj 14,7 percent, Banskobystrický kraj 20,8 percent, Prešovský kraj 22,0 percent, Košický kraj 16,9 percent), zatiaľ čo v Bratislavskom a Trnavskom kraji nemalo vytvorený vlastný názor zhodne po 13,2 percent respondentov. Z uvedeného je zrejmé, že najpozitívnejšie vnímali príslušníkov černoškého etnika žiaci žijúci v ZA kraji, najmenej priateľskí sú respondenti z NR a TT kraja.

Z porovnania vyplýva, že kladný postoj k rasistickej teórii vo vzťahu k černochoťom uviedol približne rovnaký počet opýtaných zo základných (6,3 percent) a stredných škôl (5,9 percent), a výraznejšie rozdiely neboli zistené ani v záporných odpovediach (ZŠ 76,4 percent, SŠ 76,8 percent). Na otázku nevedelo odpovedať zhodne po 17,3 percent respondentov z oboch sledovaných typov škôl. Z uvedeného je zrejmé, že názory respondentov na menejcennosť obyvateľov s čiernou farbou pleti sú u žiakov ZŠ a SŠ takmer rovnaké.

Graf 14: Postoje k rasistickej teórii vo vzťahu k černochoom

Aziati

S teóriou o menejcennosti aziatov sa stotožnili výrazne častejšie chlapci (9,6 percent) než dievčatá (4,0 percent), ktoré vo vyššom počte odpovedali na túto otázku negatívne (dievčatá 70,1 percent, chlapci 63,7 percent). Svoj názor nedokázal vyjadriť približne rovnaký počet dievčat (25,9 percent) aj chlapcov (26,7 percent).

Ľudí so žltou farbou pleti za menejcenných považovali najmä respondenti vo veku 14 (9,8 percent) 17 (9,0 percent) a 18 rokov (9,1 percent, 12 rokov 8,8 percent, 13 rokov 5,9 percent, 15 rokov 5,7 percent, 16 rokov 4,4 percent). Zápornú odpoveď uviedli najmä 13 (70,2 percent) a 16 roční žiaci (73,4 percent, 12 rokov 49,1 percent, 14 rokov 67,9 percent, 15 rokov 58,3 percent, 17 rokov 66,5 percent, 18 rokov 69,3 percent), pričom vyjadriť svoj vlastný názor nedokázala až necelá polovica najmladších respondentov (12 rokov 42,1 percent, 13 rokov 23,9 percent, 14 rokov 22,3 percent, 15 rokov 36,0 percent, 16 rokov 22,2 percent, 17 rokov 24,4 percent, 18 rokov 21,6 percent). Z prezentovaných výsledkov výskumu vyplynulo, že najmenej prívržencov rasistických teórií vo vzťahu k Aziatom je vo vekovej skupine šestnásťročných respondentov, pričom najhoršia situácia

bola zistená u žiakov vo veku dvanásť rokov, ktorí vo veľmi vysokom počte nevedeli na otázku odpovedať.

S myšlienkou nadradenosti žltej rasy súhlasili častejšie žiaci stredných odborných (7,6 percent) a základných škôl (7,2 percent) než gymnazisti (5,4 percent), ktorí predovšetkým prezentovali negatívne stanovisko (G 83,7 percent, ZŠ 65,0 percent, SOŠ 62,2 percent). Žiaci základných škôl (27,8 percent) a stredných odborných škôl (30,2 percent) nevedeli vo výrazne vyššom počte než gymnazisti (10,8 percent) vyjadriť svoj vlastný názor. Z uvedeného je zrejmé, že najnegatívnejší postoj k Aziatom mali vytvorení žiaci základných škôl a stredných odborných škôl, pričom najmenej rasisticky orientovaní boli žiaci navštevujúci gymnáziá.

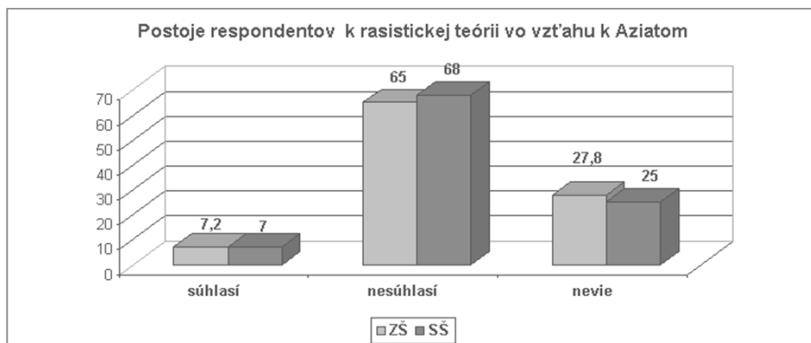
S teóriou menejcennosti žltej rasy súhlasili najmä neprosievajúci respondenti (18,2 percent, prospel 9,3 percent, prospel veľmi dobre 6,1 percent, prospel s vyznamenaním 4,7 percent), pričom zároveň so zlepšením prospechu stúpa počet tých, ktorí zastávajú opačný názor (prospel s vyznamenaním 71,8 percent, prospel veľmi dobre 69,6 percent, prospel 61,1 percent, neprosel 54,5 percent). Na otázku nevedeli odpovedať vo výrazne vyššom počte než ostatní žiaci, ktorí prospeli (12,0 percent, neprosel 0,3 percent, prospel veľmi dobre 8,2 percent, prospel s vyznamenaním 5,9 percent).

Rasistickú teóriu vo vzťahu k aziatom si osvojili najmä respondenti žijúci v mestách s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000 (9,9 percent, od 50 001 do 100 000 3,5 percent, viac než 100 000 7,0 percent, menej než 2 000 8,2 percent, od 2 001 do 10 000 5,4 percent), pričom vo veľkých mestách rovnako odpovedalo len 3,5 percent respondentov. Záporné stanovisko vyjadrovali v najvyššom počte žiaci základných a stredných škôl s trvalým bydliskom v mestách s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000 (81,4 percent, viac než 100 000 68,4 percent, menej než 2 000 60,8 percent, od 2 001 do 10 000 69,3 percent, od 10 001 do 50 000 63,7 percent). Na túto závažnú otázku nevedela odpovedať tretina opýtaných pochádzajúcich z najmenších aglomeračných jednotiek (31,0 percent, od 2 001 do 10 000 25,3 percent, od 10 001 do 50 000 26,5 percent, viac než 100 000 24,6

percent), pričom v mestách s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000 sa rovnako vyjadrilo len 15,1 percent respondentov. Z uvedeného je zrejmé, že najpozitívnejšie vnímali ľudí so žltou farbou pleti respondenti s trvalým bydliskom v mestách s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000, pričom najmenej veľmi priateľsky na týchto ľudí pozerali mladí ľudia pochádzajúci z najmenších obcí.

Kladný postoj k rasistickej teórii vo vzťahu k obyvateľom so žltou farbou pleti prezentoval približne rovnaký počet žiakov zo základných (7,2 percent) aj stredných škôl (7,0 percent), avšak zápornú odpoveď uviedli častejšie stredoškooláci (68,0 percent) než žiaci navštevujúci základné školy (65,0 percent). Vyjadriť svoj názor nevedelo 27,8 percent žiakov základných škôl a štvrtina (25,0 percent) opýtaných študujúcich na stredných školách. Z uvedených výsledkov výskumu je zrejmé, že aziatov pozitívnejšie vnímali a prijímali stredoškooláci než žiaci zo základných škôl.

Graf 15: Postoje k rasistickej teórii vo vzťahu k Aziatom

V súvislosti s analýzou vzťahov oslovených žiakov základných a stredných škôl nás zaujímalo, či by vedeli zhodnotiť úroveň tolerancie ktorá sa prejavuje vo vzťahu s konkrétnymi osobami, rodičmi, učiteľmi, kamarátmi, spolužiakmi a neznámymi. Najvyššiu toleranciu vyjadrovali mladí ľudia vo vzťahu s kamarátmi (mean 1,70), nasledujú rodičia (mean 1,81), spolužiaci v triede

(mean 2,14), učiteľia (mean 2,67) a na poslednom mieste sú neznámi ľudia (mean 3,17).

Tabuľka 8

	najvyššia tolerancia	2	3	4	najnižšia tolerancia	mean
Vzťahy s rodičmi	52,7	26,9	11,7	3,7	5,0	1,81
Vzťahy s učiteľmi	15,4	29,2	35,4	13,0	7,0	2,67
Vzťahy s kamarátmi	57,5	27,3	8,0	2,6	4,7	1,70
Vzťahy so spolužiakmi v triede	29,7	40,7	19,0	7,0	3,6	2,14
Vzťahy s neznámymi ľuďmi	11,8	16,9	32,6	20,0	18,7	3,17

Štatisticky významné súvislosti sa potvrdili vo vzťahu k niektorým demografickým znakom. Najviac tolerantný *vzťah s rodičmi* majú žiaci 8. (62,6 percent) a 7. (58,4 percent) ročníkov základných škôl.

Ak získané údaje porovnáme za žiakov základných a stredných škôl zistíme, že *vzťah s rodičmi* označilo za najviac tolerantný 55,7 percent žiakov základných a 49,8 percent žiakov stredných škôl.

Vzťahy s učiteľmi popisujú viac tolerantne dievčatá ako chlapci. Za najviac tolerantný označilo *vzťah s učiteľmi* 16,5 percent dievčat a 14,7 percent chlapcov. Chlapci dosahujú vyššie skóre ako dievčatá pri možnostiach stredne až najmenej tolerantný *vzťah*. Rozloženie odpovedí podľa veku respondentov ukazuje, že za najviac tolerantný označili *vzťah s učiteľmi* najmä 12-roční žiaci (29,8 percent). So zvyšujúcim sa vekom môžeme sledovať

postupné znižovanie tolerancie vo vzťahu k učiteľom (13-roční 19,1 percent, 14-roční 15,8 percent, 15-roční 16,2 percent, 16-roční 12,3 percent, 17-roční 10,9 percent, 18-roční 12,4 percent).

Porovnaním výsledkov vzhľadom na druh školy (ZŠ a SŠ) sa potvrdilo, že vzťah s učiteľmi označilo za viac tolerantný 19,2 percent žiakov základných a 11,9 percent žiakov stredných škôl

Vzťahy s kamarátmi označilo za najviac tolerantné až 64,3 percent žiakov, ktorých minuloročný školský prospech bol s vyznamenaním, 63,6 percent žiakov, ktorí nepospeli, 55,8 percent žiakov, ktorí prospeli veľmi dobre a 54,3 percent žiakov, ktorí len prospeli. Výsledky tak dokumentujú, že čím lepší je prospech žiakov, tým aj vzťah s kamarátmi je lepší a tolerantnejší.

Porovnaním výsledkov podľa stupňa školy sme zistili, že vzťah s kamarátmi označilo za najviac tolerantný 55,9 percent žiakov základných a 58,9 percent žiakov stredných škôl.

Vzťahy so spolužiakmi označilo za najviac tolerantné 34,2 percent žiakov, ktorí prospeli s vyznamenaním, 28,9 percent žiakov, ktorí prospeli veľmi dobre, 27,4 percent žiakov, ktorí prospeli a 36,4 percent žiakov, ktorí nepospeli. Stupňom 2 (takmer najvyššia tolerancia) označilo úroveň tolerancie vo vzťahu so spolužiakmi najviac (40,9 percent) žiakov, ktorí prospeli s vyznamenaním a veľmi dobre (44,1 percent) a len 9,1 percent nepospievajúcich žiakov.

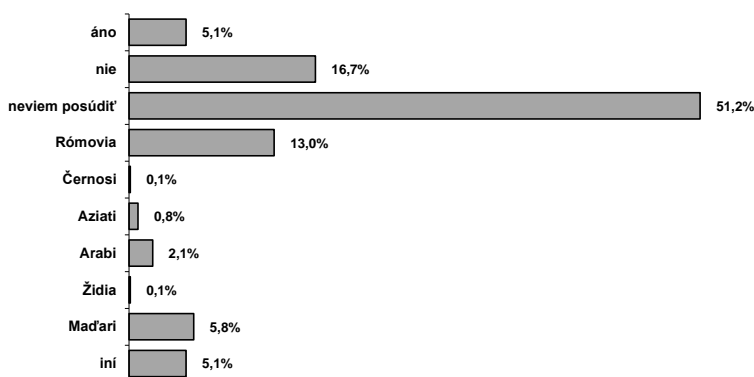
Na základe porovnania za žiakov základných a stredných škôl sa potvrdilo, že vzťah so spolužiakmi označilo za najviac tolerantný rovnaké percento žiakov základných aj žiakov stredných škôl (zhodne 29,6 percent).

Úroveň tolerancie, ktorá sa prejavuje vo vzťahu s neznámymi ľuďmi zhodnotili respondenti najmä na úrovni 3, teda ako strednú. Najvyššou mierou tolerancie (stupeň 1) označilo vzťah s neznámymi ľuďmi najviac 12,9 percent siedmakov; 13,3 percent ôsmakov a 11,7 percent deviatakov stredných škôl ale tiež 13,8 percent prvákov; 6,6 percent druhákov a 10,9 percent treťakov stredných škôl. Naopak 30,6 percent žiakov 9. ročníkov základnej školy im priznávalo najnižšiu mieru tolerancie.

Porovnaním výsledkov vzhľadom na druh školy sme zistili, že vzťah s neznámymi ľuďmi označilo za najviac tolerantný 12,8 percent žiakov základných a 11,1 percent žiakov stredných škôl. Žiaci základných škôl tak vyjadrili o niečo viac tolerantnosti k neznámym ľuďom ako stredoškoláci.

V súvislosti s hodnotením vzťahov s vybranými skupinami osôb, sme vo výskume analyzovali aj názory na predstavujúcu hrozbu pre Slovensko. Zaujímavé sa javí zistenie, že až polovica oslovených žiakov základných a stredných škôl nevie posúdiť, či existujú skupiny ľudí (národnostné, rasové, náboženské), ktoré by boli pre Slovensko hrozbou. Negatívny postoj zaujalo 16,7 percent respondentov, kladný 5,1 percent. Medzi kladnými odpoveďami boli vnímaní ako hrozba pre Slovensko, najmä Rómovia (13,0 percent) a Maďari (5,8 percent), ale aj Arabi (2,1 percent), Aziati (0,8 percent), Černosi a Židia (0,1 percent).

Graf 16: Skupiny, ktoré predstavujú pre Slovensko hrozbu

Signifikantné vzťahy sa potvrdili vo vzťahu demografickým údajom a to k pohlaviu a veľkosti bydliska respondentov. Skupiny ľudí, najmä národnostné, rasové či náboženské nepredstavujú pre Slovensko hrozbu, čo si myslí 17,9 percent chlapcov a 17,5 percent dievčat. Hrozbu pre Slovensko v nich vidí 6,5 percent chlapcov a 4,2 percent dievčat. Konkrétnu hrozbu podľa respon-

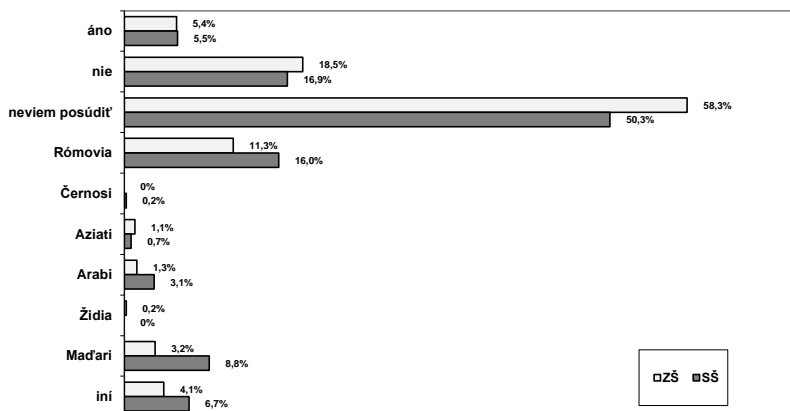
dentov predstavujú najmä Rómovia (chlapec 17,6 percent a dievča 9,1 percent), ale aj Maďari (chlapec 8,0 percent, dievča 3,6 percent) a Arabi u 2,3 percent chlapcov a 2,1 percent dievčat.

Rozloženie výsledkov podľa veľkosti bydliska respondentov ukazuje, že hrozbu pre Slovensko vidia v existencii národnostných, rasových či náboženských skupín najmä mladí ľudia z miest s veľkosťou od 10 001 do 50 000 obyvateľov (7,1 percent) a mladí ľudia z veľkomiest miest nad 100 000 obyvateľov (7,0 percent). percentuálne však prevažujú názory, že takáto hrozba pre Slovensko neexistuje, u respondentov z najmenších miest do 10 000 – 20,6 percent, z najmenších obcí s počtom obyvateľov menej než 2 000 – 20,3 percent a z miest s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000 – 15,2 percent. Konkrétnu hrozbu videli respondenti najmä v Rómoch (mestá s veľkosťou viac než 100 000 obyvateľov – 16,6 percent; mestá/obce s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000 – 16,3 percent; mestá/obce s počtom obyvateľov od 2 001 do 10 000 – 13,9 percent; obce s počtom obyvateľov menej než 2 000 – 13,8 percent; mestá/obce s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000 – 10,3 percent), ale aj v Maďaroch (mestá/obce s počtom obyvateľov od 2 001 do 10 000 a mestá/obce s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000 rovnako 7,0 percent; mestá/obce s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000 – 5,8 percent; mestá s veľkosťou viac než 100 000 obyvateľov – 5,7 percent; obce s počtom obyvateľov menej než 2 000 – 5,6 percent;) a Araboch (mestá s veľkosťou viac než 100 000 obyvateľov – 3,9 percent; mestá/obce s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000 – 2,3 percent; mestá/obce s počtom obyvateľov od 2 001 do 10 000 a mestá/obce s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000 rovnako 2,2 percent; obce s počtom obyvateľov do 2 000 – 0,9 percent).

Porovnaním výsledkov za súbor žiakov základných škôl a za súbor žiakov stredných škôl sa zistilo, že žiaci oboch stupňov škôl takmer zhodne posúdili, či rôzne národnostné, rasové alebo náboženské skupiny ľudí predstavujú, respektíve nepredstavujú pre Slovensko hrozbu. Kladne na otázku odpovedalo 5,4 percent žiakov základných škôl a 5,5 percent žiakov stredných škôl. Ne-súhlas s otázkou vyjadrilo 18,5 percent žiakov základných škôl

a 16,9 percent žiakov stredných škôl. Väčšina žiakov však je nerozhodných, možnosť neviem uviedlo až 58,3 percent žiakov základných a 50,3 percent žiakov stredných škôl. Konkrétnu hrozbu mladí ľudia videli najmä v Rómoch (ZŠ 11,3 percent, SŠ 16,0 percent) a Maďaroch (ZŠ 3,2 percent, SŠ 8,8 percent).

Graf 17: Skupiny, ktoré predstavujú pre Slovensko hrozbu podľa ZŠ a SŠ

6.2 Závěrečné poznámky

Poznanie skutočného stavu agresivity a prejavov násillia v prostredí základných a stredných škôl a uvedomenie si problému je prvým predpokladom k náprave. Ako dokazujú výsledky výskumných zisťovaní násillie na školách má vzrastajúci trend. Násillie však nie je len záležitosťou učiteľov, psychologov, sociológov. Násillie sa stalo globálnym problémom, ktorý treba aj globálne riešiť. Škola by mala byť pre žiakov prostredím pre sebarealizáciu, pre získavanie vedomostí, ale aj pre miestom pre vyjadrenie ich nespokojnosti. A tak otvorne školu dialógu medzi učiteľmi, rodičmi a žiakmi. Aj to je jedna z ciest eliminácie násillia ako v prostredí školy, tak aj v spoločnosti.

Zaujímavé sú tieto zistenia vo vzťahu k jednotlivým krajom

Slovenska, kde sa zistilo, že najviac negatívne orientovaní voči všetkým trom odlišným skupinám sú mladí obyvatelia Trnavského a Nitrianskeho kraja. V Košickom kraji bol zistený najnižší počet opýtaných, ktorí sú rasisticky orientovaní voči černochoch a Aziatom, avšak v tomto kraji respondenti veľmi ostro vystúpili voči rómskemu etniku. Najmenej respondentov, ktorí mali osvojené rasistické názory pochádzalo z Banskobystrického kraja. Z výsledkov výskumu vyplynulo, že časť žiakov základných a stredných škôl ešte stále nie je ochotná prijať skutočnosť, že Slovensko sa za posledné obdobie otvorilo svetu a tak ako v iných štátoch, tak aj u nás je potrebné naučiť sa akceptovať ľudí nielen s odlišnou farbou pleti, ale i náboženstvom a kultúrou. Žiaci základných a stredných škôl majú najviac predsudkov voči Rómom a medzi pozitívne zistenia patrí fakt, že na černochoch a Aziatov, hľadia omnoho pozitívnejšie. No i tak považujeme za dôležité venovať na základných a stredných školách v rámci učebných osnov pozornosť multikultúrnej výchove v rámci ktorej by mali dostať žiaci základné informácie o tolerancii, intolerancii, xenofóbii a rasizme a rešpektovaní a dodržiavaní ľudských práv.